

Trdi ljudje so Istrani, trdi kakor skala, ki jim po drobnicah nudi košček koruznega kruha, ki jim po kapljicah načiva v kelih trpkega vina... Angelo Cerkvenik u knjizi »Orač« (1932.)

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLAVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ISTRA izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu u Samostanskoj ulici broj 16. II. — Broj čekovnog računa 36.789.

Pretplata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko.

Za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cijenku.

Narodni pritisak osvećuje se uvijek onome, ko ga provadja

Pitanje narodnih manjina jedno je veoma važno i delikatno aktuelno pitanje, koje zabrinjuje. To pitanje ne interesuje samo pojedine narodne manjine, narode, kojima one pripadaju i države, u kojima se nalaze. To je jedno opće internacionalno pitanje, jer o njegovom rješenju ovisi, možemo s pravom reći, više nego o ičemu drugome, mir u svijetu i internacionalna konsolidacija. Znamo da ima i drugih razloga za nesuglasice medju narodima, ali ako malo bolje promotrimo stvari, moramo doći do spoznaje, da su mnogim zategnutostima kao osnovni motiv baš manjine. Riješenjem, pravilnim rješenjem manjinskog pitanja smanjile bi se uvelike mogućnosti zapletaja, smanjili bi se medjunarodni antagonizmi, bilo bi manje nesporazumaka. Da bi se to pitanje rješilo radi se i u lažu se izvjesni napor, ali pravih rezultata još nema, jer se sve one snage, koje to rješenje žele, još ne nalaze na jednoj zajedničkoj bazi, jer te snage nisu još došle do jednog zajedničkog plana. Postoje još uvijek razna mišljenja o tome kako da se pitanje manjina riješi.

Ima država, organizacija i krugova, koji stoje na stanovištu, da se pitanje manjina može da riješi samo jednim radikalnim načinom, to jest revizijom državnih granica. Ima ih opet, koji misle, da će manjine biti lojalne prama državi i da neće težiti za pripajanjem svojim narodnim maticama, ako većine budu prama njima pravedne. A ima i takvih država i narodnih većina, koje misle, da se pitanje manjina može riješiti tako, da se manjine jednostavno oštrom mjerama uništite, a simili raju, protjeraju i da se na njihov teritorij proširi narod većine. (Ova posljednja ideja brutalnosti ne ulazi u obzir u kulturnoj diskusiji o rješavanju pitanja manjina, ali se u nekim državama provadja.)

U diskusiji je naročito revizija granica. Pokret onih, koji teže za revizijom granica je velik, ali i blok onih, koji su protivni revizionizmu jejak. Mirovni ugovori čuvaju se kao svetinja i ne može se predvidjeti da će revizionisti bez rata doći do svojih ciljeva. A kad bi se pak dogodio rat, ko zna kakve bi posljedice imao i ko zna, da li bi poslije njega bilo još aktuelno pitanje manjina u današnjoj formi.

Pokret onih, koji traže pravedan postupak s manjinama, kao glavni uslov za rješenje pitanja manjina, nema još jednog zajedničkog, jedinstvenog fronta, jedne odredjene fizičke manjine, koje se bore za takvo rješenje (na primjer Kongres evropskih manjina). Ima država, koje nastoje, po svojim mogućnostima, da ostvare u svojoj kompetenciji taj uslov, da tako doprinesu svoj udio pojedinačnom rješavanju jednog problema i da sa svoje strane doprinesu stvaranju atmosfere, u kojoj će se jednom pristupiti općem rješavanju problema. Treba samo da se skupina onih država, koje prama manjina provode sistem pravednosti, snošljivosti, sporazujevanja i saradnje, ojača, pa će možda doći vrijeme, kad će moći svoje gledište u pitanju manjina da nametne i onima, koji sada za pravednost ne znaju i ne će da znaju.

Država, koje su prama svojim manjinama obazriva i pravedne, ima. Da ne nabrajamo mnogo, dovoljno je da spomenemo Jugoslaviju pa Čehoslovačku, a u posljednje vrijeme i Rumunjsku ulazi u red država, koje pravilno rješavaju pitanje manjina. Da jednim konkretnim primjerom prikažemo kako većina u državi mora da gleda na svoje manjine, ako želi pridonijeti općem rješavanju manjinskog pitanja bez revizije granica, citiramo baš Rumunsku.

Rumunjska je bila jednom sasvim nacionalna država. Poslije rata se je povećala i dobila je u svoje nove granice neke manjine. Te manjine su bile nezadovoljne s postupkom rumunjskih vlada prama njima, te su se često tužile kod Lige Naroda (Rumunjska je naime mirovnim ugovorima obavezana na zaštitu manjina), a tužile su se i kongresima manjina. Pred par godina je Rumunjska ustanovila posebno državno podtajništvo za manjine, neke vrsti ured za manjine. Na čelo toga ureda postavljen je zastupnik Nijemaca iz Sedmogradske Rudolf Brandsch, poznati javni radnik na polju manjinskog pitanja. To manjinsko podtajništvo je zapravo prvi officijelni manjinski ured u Evropi. Rudolf Brandsch kaže o začaćima tog ureda ovo:

»Zadaća tog ureda je, da raširi u najšire slojeve naroda novo shvaćanje o odnosu između narodne manjine i većine i da razjasni pojmom nacionalnosti. Pravi nacionalizam počiva na međusobnom poštovanju narodnih osobina svakog naroda.«

Brandsch kaže nadalje, da je taj ured raspravlja već do sada 3000 slučajeva sporova i nesporazumaka, od toga 2000 slučajeva opće naravi, koji su bili djelomično povoljno riješeni. Teškoće duduče postoje, jer u Rumunjskoj ima raznih manjina, koje se ni medju sobom ne shvaćaju, a i zato, jer Rumunji prije uopće nisu imali manjina.

Iako je taj ured osnovan u dobroj namjeri i ako Rumunji sve više uvidjaju korist tog ureda, nije ipak čudo, što je rumunjski poslanik Serdic i u jednoj svojoj interpelaciji u parlamentu tražio, da se to podtajništvo za manjine ukine. Na tu interpelaciju odgovorio je Serdic i dne 14. decembra 1931. sam predsednik rumunjske vlade Jorga. U svojem odgovoru Jorga je izjavio, da mora manjinski ured ostati, jer je potreban, jer su njegovi rezultati u smislu stvaranja dobrih odnosa između manjina, većine i vlade, vrlo povoljni. Manjine je stvorio Bog, kaže Jorga, a mi smo pozvani, da s njima računamo. Jorga je tom prilikom izrekao i ove riječi, koje su veoma značajne za današnje vrijeme i koje bi morali mnogi da čuju:

»Mi, ovako moćni narod, ovako tvrdokoran u borbi za svoja prava, ovako sposoban za razvoj na organičan način, bez svakog silenja putem države, nemamo nikakve želje, da uništavamo etničke skupine s historijskim značajem, koje smonashi u pokrajinama, koje su nam bile dodijeljene u sretnom momentu. Nemamo namere, da dobrog Nijemca

ili dobrog Madžara — govorim samo o važnijim manjincima u državi — pretvara u neiskrenog Rumunja, jer onaj, ko napusti svoje ime i svoju prošlost, ko prodaje svoju dušu za neke privilegije, ne znači ništa u narodu, koji ga dobiva, nego je to protivpravotrov za taj narod. Moramo pak naročito uvažavati, da se narodni pritisak osvećuje

konačno uvijek onome, ko ga provadja...«

To je rekao gosp. Jorga, predsjednik vlade u jednoj državi, koja je napokon došla do korisnih saznanja o pitanju manjina, i već zato imaju ove riječi veliko značenje. A pogotovo dobivaju Jorgine riječi na značenju, ako se uzme u obzir, da je Jorga veliki svjetski naučenjak, historičar, auktoritet u toj nauci, koja je s politikom u najtješnjoj vezi.

Vijesti iz Julijske Krajine

NOVE DIREKTIVE ZA FAŠISTIČKU AKCIJU U JULIJSKOJ KRAJINI.

Trst, februara 1932. — Dne 7. o. m. sastala su se u Padovi vodstva fašističkih federacija iz svih pokrajin na Julijske Krajine i Južnog Tirola. Ovom je sastanku predsjedao generalni sekretar fašističke stranke Starace. — Starace je sa sakupljenim fašističkim hijerarhama detaljno pretrcesao situaciju u novim talijanskim pokrajinama i na koncu su usvojene nove direktive za provođenje fašističke akcije u toku godine 1932. Zaključeno je, da se akcija koncentriše, to jest, da se nastupi udruženim silama. Uz fašističke organizacije radite na ostvarenju postavljenog plana i državne vlasti, pa cilj, kako kaže »Il Popolo di Trieste«, ne može biti promašen.

Kako vidimo fašističko vodstvo nije baš zadovoljno s dosadanjim rezultatima svoje assimilacione akcije. Ove godine će se kurs u Julijskoj Krajini poštiti, ma da je i do sada bio već dosta oštar. Da će rezultati tog »oštrog kursa« biti ipak negativni, o tome smo već unapred uvjereni.

CRESIMA NOVOG ŽUPNIKA.

Cres, februara 1932. — Početkom ovog mjeseca bio je svečano ustoličen za župnika Creske župe Don Giuseppe Crivellari (?) rodom iz jednog malog sela na otoku Krku. Fašističke novine pišu opširno i zanosno o novom župniku.

U PULI OPĆINA MORA DA PREUZME SVA POGREBNA PODUZEĆA.

Pula, februara 1932. — Uslijed katastrofnih prilika, koje vladaju u Puli ne propadaju samo obične trgovine i poduzeća, nego ne mogu da se održe niti pogrebna poduzeća. O pogrebima prve i druge klase gotovo nema više ni govora, ali ni oni, koji ukopavaju svoje mrtve u posljednjoj klasi nisu u stanju da plaćaju pogrebne troškove. Poduzeća su ili propala ili pred slonom. Zato je općina uzela u pretres osnivanje jednog općinskog poduzeća, koje će preuzeti falirana pogrebna poduzeća.

UMRO JE DR. ERMINIO NIEDERKORN.

Gorica, februara 1932. — U Malavedo—Lecco umro je prošlih dana dr. Erminio Niederkorn, kemik-farmacista, rodom iz Gorice, poznati talijanski iridentista iz predratnog vremena i vodja talijanske iridentističke omladine na univerzitetu u Grazu.

RADI STARE PUŠKE IDE ŽENA U ZATVOR.

Gorica, februara 1932. — U Sv. Križu bila je uhapšena pred nekoliko dana Frančiška Vouk. Kod nje je prigodom premetačine nadjena jedna staru austrijsku pušku. Bit će predvedena pred sud.

BALLILA-AKCIJA U SREDNJOJ ISTRI.

Pazin, februara 1932. — Dne 29. januara održana je u Pazinu velika konferencija vodstva i povjerenika organizacije Ballila i avangardista iz Pazina i okolice. Govorilo se je o pojačanju fašističke akcije medju omladinom u »drugorodnim« zonama, a naročito o osnivanju propagandnih biblioteka i propagandi filmovima.

I CIĆARIJA SE DIŽE...

Buzet, februara 1932. — Cićarija se dobro drži. Ništa ne može Cića da obori i da u njemu ubije duh. Stanje je teško, ali Cić je nacionalno i politički svijestan. U posljednje vrijeme zavladale su u Cićariji upravo nesnosne gospodarske prilike. Naročito narod stenje pod teškim teretom poraza. A porezi su neki dan u jednom selu skrivili i čitavu demonstraciju. Bilo je to 16. januara. U selo Brgudac, koje je poznato po pokretu za prelaženje na pravoslavlje, došli su egzekutori, da utjeraju porezne obroke i zaostatke. Ali nisu mogli da obave posla. Seoske žene su se okupile i istjerale su egzekutore iz sela. Drugi dan je u Brgudac došla velika četa karabinjera i milicionera, koji su mnoge žene prosto prematili... Jedna je žena išla s kravama, da ih napoji. Milicioneri su je tako sprevrijali, da je pala polumrtva na zemlju, a onda su je još gazili i nogama tukli. Liječnik, koji ju je poslije toga pregledao izjavljuje, da sumnja, da će ta nesretna žena ostati na životu.

POŽARI NA VIPAVSKEM.

Ajdovčina, februara. — V Vrhpoljah je nastal te dan u stanovanju posestnika Tomažiča požar, ki se je razširil na sosedno hišo, v kateri stanuje Pravljiveva družina. Požar je Malone uničil obe hiši. Tomažiču je povzročil 25.000 lir škode. Vidmaru pa 90.000.

ZASTAVA U VRDELI KOD TRSTA.

Trst, februara 1932. — Dne 21. januara je u Vrdeli kod Trsta bila izvješena visokog jedna ogromna crvena zastava (4 metra dugal) na kojoj je bio kao »grb« srp i čekić. Karabinjeri su poveli istragu i proveli brojne aretacije.

PODEŠTAT U LANIŠĆU POBJEGAO RADI DEMONSTRACIJA U BRGUDEVU.

Buzet, februara 1932. — U vezi s dogodajem u Brgudeu javljamo ovaj interesantan detalj: Onoga dana, kad su brgudske žene natjerale eksekutore za porez, osjećalo se je u čitavoj Cićariji neko naročito raspoloženje, a naročito u Lanišću, pod koju općinu spada i Brgudac. Podeštata u Lanišću, koji se je pri tom sjetio dogodjaja u nekim drugim istarskim selima, gdje su podeštati bili napadnuti i gdje je pod općinske zgrade bio podmetnut požar, pobje-

gao je iz Lanišča i nije se više tamo vratio. Došao je u Buzet, gdje se je osjećao sigurnijim i dogovorio se s buzetskim podešatom, koji je bio malo kuražniji od njega, da će izmjeniti općine. To je i učinjeno. Buzetski podešat upravlja sada općinom u Lanišču, a laniščanski buzetskom.

STEVILNE OBSODE V AJDOVŠČINI.

Ajdovščina, februara 1932. — Na tukajšnjem sodišču sta se dne 7. februara vršila dva procesa proti Slovencem iz Vipavske doline, ki so jih karabinjerji ovadili državnemu pravdniku, češ, da so brez potnih listov zbežali preko m.e. France Leban in Marija Mislejeva iz Gradišča pri Vipavi ter Ivan Rosa in Anton Semenič iz Št. Vida nad Vipavo so bili sojeini in contumaciam vsak na 2000 lir globe, 240 lir denarne kazni in tri meseca zapora. Obtoženka Ana Puc iz Dolge Poljane pri Vipavi je bila pri drugi obravnavi iz istih razlogov obsojena, toda le pogojno na 2000 lir globe, 240 lir denarne kazni in tri meseca zapora.

ARETACIJE V IDRIJI.

Idrija, februara 1932. — Pred nekaj dnevi so zaprli v Idriji Petra Veharja, uslužbenca pri g. Fortiču. Vzrok aretacije ni znan; znano je le to, da so italijanska oblast našla neko pismo, naslovljeno na Veharja. Do pisma lahko pridejo na pošti, saj je to v navadi, da velik procent pisem izgine. Ta aretacija bo najbrže v zvezi z zaporom ledinskega starčka Janeza Veharja, katerega sin in hči sta ušla čez mejo. Peter Vehar je namreč z njih družino v sorodu. Nesrečni starček boleha že dolgo let na neozdravljeni živčni bolezni in je zaprt popolnoma po nedolžnem. — Zdravje se mu je v ječi silno poslabšalo.

BRAČA ŠČUKA PUŠTENA IZ ZATVORA.

Trst, februara 1932. — U jednom od posljednjih brojeva javili smo, da su u Trstu bila uhapšena brača Jožef i Zorko Ščuka, jer im je, navodno, kod premetačine nadjena slika Ferde Bidovca. Kako saznajemo, brača Ščuka bila su puštena na slobodu.

NASLJEDNIK BISKUPA SAINA.

Rijeka, februara 1932. — Kako smo u posljednjem broju našeg lista javili, umro je riječki biskup Izidor Sain. Po njegovo smrti imenovan je administratorom riječke biskupije trščanski kanonik Mecchia. Kako fašistička štampa javila, Mecchia bi imao postati riječkim riskupom. Trščanski »Il Piccolo« naglašava, da bi Mecchia bio najpodesniji za riječkog biskupa. Mecchia je naime izraziti talijanski nacionalista i njegovim imenovanjem naš bi narod u novom biskupu dobio protivnika možda i goreg nego što mu je bio Sain.

U GORIČKOJ JE ARETIRANA I JEDNA STUDENTKINA.

Gorica, februara 1932. — U Ceronu (Brda) u Goričkoj koncem januara bilo je aretirano osam osoba, a da se ne zna motiva. Zatvorena je medju ostalima i studentica Vera Makuc.

NOVA KARABINJERSKA KASARA NA U TRSTU.

Trst, februara 1932. — Pokrajinska uprava u Trstu raspisala je natječaj za gradnju jedne velike karabinjerske kasarne, koja će stajati 3,200.000 lira!!

OSJETLJIVO SNIŽENJE PLAĆA U PULJSKOJ TVORNICI DUHANA.

Pula, februara 1932. — Već je nekoliko puta i u fašističkoj štampi bilo naglašeno, da je u Puli, po propasti arsenala, tvornica duhana, u kojoj radi nekoliko stotina žena, jedino veće vrelo zarade za grad i okolicu. Kako se saznaje kani tvornica sniziti plaće radništvu za 8 posto. — Plaće u tvornici su i onako mizerne, a pogotovo od novembra 1930., kad su dekretom fašističke vlade snižene za 12 posto. — Radi novog sniženja nastala je uzbuna u redovima radnika

i, prema jednoj još neprovjerenoj verziji, prošlog tjedna došlo je u tvornici do demonstracije, koja je bila ugušena od karabinjera i milicije.

CÍCARIJSKE ŠUME U STRATEGIJSKE SVRHE.

Obrovo, januara 1932. — Poznato je, da smo u veoma siromašnom kraju i da je glavna naša zarada u drvima, koje izvažamo u Trst, a drugo u kamenju, koje smo pripremali za cestu. Pa što se događa?

Naše su nam vlasti pod strogu kaznu zabranile sjeći šumu. Kažu nam, da nesmijemo pustošiti naše brijegove. Ali mi vrlo dobro znamo što znači sjeći i štititi šumu, jer smo se tako rekué, i rodili u šumi, jer smo uvijek u njoj.

Mi u ovoj odredbi vidimo sasmosto drugo. Znamo, da od Snežnika pa do naših číških bregova nema tako velike šume, u kojoj bi se moglo nešto sakriti, i zadržati, kao što je šuma kod nas. Nedavno došao je k nama jedan viši vojnički funkcioner iz Trsta. Naručio si kola toboge, da putuje u Buzet preko Čícarije. Kada su stigli na pol puta između Golca i Vodica kazao je vozaru da netreba da ga vozi dalje, da on ide pješke. Ali nije išao dalje već je išao i pregledavao naše brijegove i položaj za ratne pripreme. Razgovarao se je putem, da je s jedne strane ceste lijevo položaj da se smjesti pješadiju, a tamo dolje za artileriju, pa da bi se u ovoj našoj šumi moglo smjestiti 4 do 5 regimenta vojske.

Nekoliko dana poslije njegovog pregledavanja, doznali smo, da su doble Karabinjerske postaje od dotičnog gospodina nalog, da moraju pregledati i popisati kakav je teren unutrašnjosti naše šume i naših brijegova, kakvi su puti, staze, svaku dolinu i sve drugo, što bi moglo koristiti u ratne svrhe, i kuda bi se moglo ići sa većim brojem vojske neopaženo.

I u istinu, vidili smo, kako su karabinjeri pregledavali sve od Matrice do Pasjaka s jedne strane, a od Podgorja preko Vodica i Muna s druge strane.

Mi iz ovoga razabiremo, da nisni oni nama zabranili, sjećanje šume zato, jer se boje, da ćemo ju uništiti, nego eto zašto.

A što se tiče kamenja za cestu, ne možemo da radimo više. Dali su u zakup svu cestu jednom čovjeku, koji radi strojcem i razvazao automobilima po cesti, a kod ovog zaposleni su samo talijanski radnici, jer u nas nemaju pouzdanja».

Već duže se vremena popravljaju put, koji nas spaja sa Pregarjem preko Javorja. Prije je to bio sasmosto obični put, ali naši gospodari hoće i nastoje da naprave lijepu cestu, široku 8 metara.

Pred nekoliko vremena smo vidieli ovuda ovom novom cestom proći visoke vojničke ličnosti. Nijedan nije bio nižeg čina od potpukovnika, a bilo ih je oko 30 osoba. Isli su na Pregarje i, kako smo doznali, razgledavali su položaj za ratne svrhe i ratne pripreme.

Već nekoliko vremena opažamo, da kod nas obilazi tajna policija po našim, a i po ostalim nama susjednim selima. Čak i u noći sa autom se dovezu do kraj sela i tamo ih čeka auto dok se vrate. Paze, što se razgovara po kućama. Pored ove tajne policije imamo i karabinjerske sile, tako da u Materiji, od koje smo odalečeni 1 sat, ima 8 karabinjera, u Podgradu, od kojeg smo daleko 3 četvrt sata ima ih na broju 45, i to bez policije, koja ima 25 osoba, a da ne brojimo ovomo šumsku miliciju i cestnu miliciju. Mi se u čudu pitamo i promišljamo, što ima da znači ovoliko karabinjera, tajne police, pa jedne i druge milicije, pa posjeti visokih vojnih ličnosti? Svakako za nas nešto vrlo teškog, ali mi se ne bojimo, jer smo uvjereni, da će prije ili kašnje, ako Bog da, zasijati i nama sunce zlatne slobode.

ITALIJA U JULIJSKOJ KRAJINI GRADI MNOGE CESTE

Pula, februara 1932. — Već smo u više navrata u »Istri« javljali o velikim fašističkim projektima i radovima za ceste u raznim krajevima Julijanske Krajine u ratne svrhe. Sada je određeno, da se počnu graditi ili popravljati slijedeće ceste u Istri, da bi udovoljavale eventualnim ratnim potrebama: Na cesti Trst—Pula imaju se izvesti razne obnove, kako bi se zavoji smanjili i učinili manje opasnimi. Na liburnijskoj cesti do granice kvarnerske pokrajine provest će se takodjer mnoge obnove za voja. U Pazinu će se ispraviti onaj dio ceste, koji ide od poljodjelske škole do štacije. Ispravlja se i proširuje cesta Vodnjan—Bale, te cesta Bale—Sošči. Počeli su radovi na automobilekskoj cesti Pula—Barbana. Na Cresu su radovi na cestama bili prekinuti, ali su sada opet nastavljeni. Ovih dana imali bi biti nastavljeni radovi na cesti za Portoroze, te na cesti Lupoglava—Lanišće. Misli se na izgradnju jedne široke ceste Trst—Rijeka. Na nekim mjestima stara će cesta biti sasvim napuštena i trasirana se sasvim nova cesta, tako naročito na dijelu Šapiane—Starad. Cestu šire naročito oko Herpelja, pa i na Sircu je djelomično premještaju. Slično se čini i kod Lonjera. Sva cesta bit će široka 9 metara i sasvim asfaltirana. Mnogo se radi i na cesti od Štivana kod Tržiča do Gorice i po donjem Krasu. Cesta od Općina mimo Dutovlja prama Vipavi se širi. Interesantno je, da, uza sve te velike radove na strategijskim cestama, naši ljudi ne mogu doći do uposlenja, jer poduzeća imaju strogi nalog, da daju posla u prvom redu ljudima iz starih talijanskih provincija i fašistima.

SMUČARSKE EKSPEDICIJE

Idrija, februara 1932. — Dopavoristične organizacije iz vse Julijanske Krajine so priredile smučarski izlet v planinski svet Črnega vrha nad Idrijo. Udeležnikov je bilo 2500. Pri smučarski tekmi na 12 km so bili najboljši Goričani. Navzoč je bil gorički prefekt Tiengo poleg drugih fašističnih hijerarhov in iz Rima je prišel prof. C. Vigano kot zastopnik centralnega dopavorističnega vodstva. Gre zato, da se potom dopolavorova osnuje trdna smučarska organizacija vdolž vzhodne meje, da jo bo fašistična mladina, ki mora biti vedno na vse pripravljena, poznala tudi v ostri zimi.

POMANJKANJE FAŠISTIČNIH UČITELJEV.

Trst, februara 1932. — Na učiteljišču v Trstu je 260 učencev in 970 učenek, na obeh učiteljiščnih razredih tržaške občine pa 45 učencev in 45 učenek. V Milanu se borijo za ločitev učiteljišč v moška in ženska, kar bi morda privabilo u učiteljski stan več moških. Enako želijo v Trstu tako ločitev z namenom, da bi več domaćih Italijanov prišlo v učiteljske službe v Julijski Krajini, v katerih prevladujejo ženske. Toda fašistični rezim namešča po šolah med »drugorodi« le svoje ljudi iz starih provinc.

NADBISKUP «SIROTTI NA FAŠISTIČKOJ PRIREDBI.

Gorica, februara 1932. — I u Gorici se je ovih dana vršila komemoracija fašističkog kvadrijevira Michela Bianchia, koji je pred dvije godine umro. Ta je komemoracija priredjena u dvorani »Littorio«, koja se nalazi u nekad slovenskom »Trgovskom Domu«. Tu dvoranu i sve ostale prostorije su fašisti pred par godina jednostavno zaposjeli i zadržali za sebe. Komemorativni govor održao je fašistički pokrajinski tajnik Avenanti, jedan izmedju najgorih protivnika blagopokojnog nadbiskupa Sedeja. Na komemoraciji Bianchia prisustvovao je i apostolski administrator goričke nadbiskupije Sirotti. Njegova prisutnost je uzbudila opěu pozornost, jer se još nije nikada dogodilo, da bi u Italiji koji biskup prisustvovao fašističkim manifestaci-

jama, koje priredjuje fašistička stranka. Ovaj korak Sirotti najbolje dokazuje kavih je osjećaja taj nedostojni nasljednik velikog našeg mučenika Sedeja i po kakovim je zaslugama došao u Gorico za administratora nadbiskupije.

VSI MLEKARJI MORAO BITI FAŠISTI.

Tolmin, februara 1932. — V Tolminu so zborovali zastopniki mlekarn iz Gorenje in Srednje Soške doline. Dr. Marsan jim je priporočal, da naj ne otvarjajo novih mlekarn, marveč naj skrbe, da se bo število članov pomnožilo, pa bo uspeh mlekarn zasiguran. Dr. Tonizzo hoče imeti v Tolminu veliko mlekarno, ki bo služila za vzor vsem drugim. S pomočjo vlade se otvoril »Latteria didattica«, ki bo vodila tolminske in bovško mlekarstvo. Vsa organizacija bo v fašističnih rokah in vsi mlekarji morajo biti fašisti.

DRAKONIČNA OBSODBA V TRSTU.

Trst, februara 1932. — Josip Gruden, 28 letni sin širokem Krasko dobroznanega posestnika Ivana v Zgoniku, je bil dne 2. februarja obsojen na 19 mesecev ječe. Kruto obsojeni Josip se je namreč v teku meseca julija 1931. nahajjal v društveni gostilni v Gabrovcu pri Prosek, v družbi domačih mlačenjev. Ker mu je gostilničar Dominik pri obračunu računal pol litra vina preveč, je Josip temu ugavarjal, »Značajni« Dominik si ni znal drugega pomagati, ter je poklical nekega navzočega miličarja — fašista — da posreduje.

Josip Gruden, svest svojega prava, se je vmešavanju fašista protivil, češ, da se bo lahko on sam brez njega, z gostilničarjem poravnal. Fašist je smatral to Josipovo izjavo kot nekak upor ter pozval nekoga karabinjera, ki pa je Josipa takoj aretiral. Po 2 mesečnem preiskovalnem zaporu v Sežani in 4 mesečnem v Trstu, je izreklo tržaško sodišče obsodbo.

Kot eden glavnih svedokov, je bil povabljen k obravnavi tudi znani cavaliere g. Ludvik Mohorčič iz Sežane, katerega je sodnik med drugim vprašal, ali poznal obtoženca Josipa Grudina. Mesto da bi se g. Mohorčič, kot dober znanec obtoženčevega očeta na kak način v prilog obtoženca ugodno izrazil, kar bi kolikor toliko vplivalo olajševalno pri obsodbi, je ta na sodnikovo vprašanje odgovoril, da obtoženca sploh ne pozna — — —

ARETIRANA JE I ŽENA LOVRENCA ČACA OSUDJENOG NA 15 GODINA TAMNICE.

Trst, februara, 1932. — U jednom od posljednjih brojeva našega lista javili smo, da je u Trstu aretirana žena bivšega tajnika političnog društva »Edinstvo« Gerbca, koji je u konfinaciji. Motiv te aretacije nije nam poznat. Doznamo, da je istoga dana bila aretirana i žena Lovrenca Čaca, koji je od specijalnog tribunala osudjen na 15 godina tamnice. Ni ovome hapšenju još neznamo motiva.

TRŠČANSKA KVESTURA ARETIRALA POZNATOGR TRGOVCA JOSIPA PRELOGA, STARCA OD 73 GODINE.

Trst, februara 1932. — Onih dana, kad su aretirane Gerbčeve i Čačeve bio je od trščanske kvesture aretiran i sedamdesettri godine star trgovac J. Prelog, te njegov sin. Sina su poslije tri dana pustili na slobodu, a staroga su zadržali. Stari Prelog je teško bolesan, nalazi se u tamničkoj ambulanti, te je več providjen svetim otajstvima umrljih, pa postoji opasnost, da umre v затvoru. Uza sve to on se drži sjajno, kao pravi mučenik. Trgovac Josip Prelog jedan je veoma zaslužan narodnjak, čovjek rjetkog altruizma, dobrotvor, kakih je malo. Mnoge je on u potrebi pomogao, spasio i digao na noge. Ima u Trstu trgovinu u Via Molin a vento.

KARAKTERISTIČEN SLUČAJ KATINARSKEGA ŽUPNIKA LAJLERJA.

Trst, februara 1932. — Proti koncu januarja se je podal župnik Lajler s Katinare na pošto Borst. Tam se je slučajno sestal s ital. učiteljem Siciljancem, ki je obenem poveljnik milice. Kritiziral je slabe poštne zveze in dejstvo, da Katinara še danes nima električne. Ko je nato učitelj miličnik osmerjal »ščave«, mu je Lajler začel oponirati. Nakar mu je učitelj grozil s klofutami. Lajler mu je nastavil lice, naj ga le udari, ako se upa, češ da so Italijani junaki samo z jezikom. Učitelj res ga ni udaril, pač pa je naznal vso zadevo generalu milice Diamantiju. Dejstvo je, da je poklical kvestor Lajlerja k sebi in ga začel izpraševati, posebno mu je očital, kako da more biti slovenske narodnosti, ako je ital. državljan. Na njegov odgovor, da je to naravno, ga je poslal »preko meje«. Lajler je spoznal resnost položaja. Oblasti niso hotele pristati niti nato, da se premesti kam v Istro ali na Gorisko. Končno se mu je posrečilo izposlovati potni list za Jugoslavijo, da se izseli. Potni list je veljal pet dni. Na postajo ga je spremljal agent. Na Katinari šesto leto. Služil je vsega skupaj 15 let pri Sv. Ivanu v Lovranu, Jelšanah, Hruščici na Katinari. Pred kratkim se mu je posrečilo sijajno preslikati cerkev. Delo je izvršil znani slikar Tone Kralj.

Antifašisti se ozbiljno spremaju

Pred nekoliko dana objavljen je program organizacije „Giustizia e Libertà“

Oko godine 1925. u Italiji više nije bila moguća nikakva otvorena politička borba. Stranke su bile raspršene, vodje stranaka ili u zatvorima ili u inozemstvu, ubjegstvu i emigraciji, da bi se spasili i da bi izbjegli zatvorima i konfinciji. Ali ne samo vodstvo, nego i velike mase talijanskih građana prebjegle su u inozemstvo iz političkih razloga. U Francuskoj se je skupilo nekoliko stotina hiljada talijanskih političkih emigranata. I formirale su se u Francuskoj talijanske stranke, koje su u Italiji bile od fašizma uništene. Počeli su u Francuskoj da se štampaju listovi, koji su u Italiji bili zabranjeni. Centar čitavog tog antifašističkog gibanja u Francuskoj bio je Pariz. Tamo je bilo sjedište većine antifašističkih stranaka i većina antifašističkih listova štampalo se je tamo. Ispočetka je svaka stranka i svaka organizacija djelovala sama za sebe, po svojem programu, po svojim načelima i među svojim članovima. To je ispočetka moglo ići. Ali već 1927. opazilo se je, da ova rasparčanost ne vodi ničemu, da nijedna organizacija i nijedna stranka neće sama po sebi, sama po svojim moćima ništa postići, jer je cilj, koje antifašisti imaju dalek, a zadatak težak. Nijedna antifašistička stranka sama za sebe ne bi bila u stanju da sruši fašizam, a to je cilj svih antifašista.

Godine 1927. u martu došlo je do jednog kongresa u Parizu, na kojem su učestvovali svi vidjeniji politički emigranti iz Italije, vodje većine stranaka i organizacija talijanskih u Francuskoj i na tom je kongresu, po duljim debati došlo do konstituiranja jedne zajedničke antifašističke organizacije, koja se je prozvala »Koncentrazione d'azione antifašista« ili »Konecentracija antifašističke akcije«. Sjedište te koncentracije je u Parizu od njezinog osnutka. Komite koncentracije ima u čitavoj Francuskoj, a i u ostalom svijetu, naročito u Americi, gdje je antifašistički pokret veoma jak. Organizacija, koje pripadaju koncentraciji ima na stotine, a gdje nemu organizacije, koncentracija ima svoje povjerenike.

Sve stranke, koje postoje u inozemstvu s antifašističkim programom nisu doduše u koncentraciji. Nekoje organizacije nisu odmala na početku htjele da pristupe, a nekoje su se kasnije odbile. Tako nisu u koncentraciji komunisti, pa monarhisti (Alleanza Nazionale), socijalisti maksimalisti, Sturzovi klerikali i neke manje grupacije.

To je štampana propaganda. Ali osim toga važna je i usmena propaganda — konferencije i predavanja. Tako je na primjer pred par mjeseci u Njemačkoj priredjena antifašistička kampanja sa dvije serije predavanja po svim većim gradovima. Dva odlična predavača s dobrim vezama kod njemačke socijalne demokracije, imala su velikog uspjeha.

Osim te propagande javnog karaktera, o kojoj se zna i o kojoj se može pisati i govoriti, postoji i druga propaganda, o kojoj se mnogo nezna i ne govoriti. Ta propaganda ide putem visokih veza u internacionalnoj diplomaciji i politici i može često da bude štetna za fašizam. Poznato je da najintimirije veze vežu koncentraciju sa španjolskim republikanskim krugovinama, koji su nedavno izvršili revoluciju u Španjolskoj i koji sada tamo vladaju. Dok su u Engleskoj bili samo laburisti, to jest radnička partija na vlasti, postojale su dobre veze između engleske vlade i antifašizma. U Francuskoj se, naprimjer, antifašizam može da održi ne samo zato, jer je Francuska u neprijetljivosti s Italijom, nego i zato, jer antifašisti imaju jakih veza u onim francuskim strankama, koje imaju sličan program, kao i koncentracija.

Ali antifašisti se ne zavaravaju, oni znaju, da im inostranstvo ne može pomoći onako kako je potrebno, da inostranstvo ne može srušiti fašizam.

Inostranstvo pomaže njihovu borbu s fašizmom, ali inostranstvo bi moglo srušiti fašizam samo u slučaju rata. Rat bi bio, kako se je izrazio antifašistički vodja Pietro Nenni, »tragična primalja revolucije« — iz rata bi se razvila u Italiji revolucija, a u tom slučaju fašizam je srušen.

Ali uljuljavati se u nade i čekati rat — to bi bila ludost. Treba kušati i druge puteve, treba uložiti i svoje snage u rješavanje jednog zadatka, a ne čekati spas od — rata.

Antifašistička koncentracija je svjesna, da se fašizam može srušiti samo jednom unutarnjom akcijom, koja će biti potpomagana od emigracije i inostranstva.

Zato antifašistička akcija ima u Italiji svoju revolucionarnu organizaciju, koja se zove »Giustizia e Libertà«.

Ta je tajna organizacija ne samo u vezi, nego radi i po direktivama koncentracije. Neki dan čitali smo u listu »Libertà«, da su se sastali vodje tajne organizacije »Giustizia e Libertà« s vodjacima koncentracije i da je na tom sastanku postignuta puna saglasnost, koliko u pogledu dosadašnjeg rada, toliko i u pogledu programa za daljnji rad.

Program tajne antifašističke organizacije »Giustizia e Libertà«, (koji je, možemo reći, i program Antifašističke koncentracije) sadrži kao osnovne ove točke:

gu sve te stranke i organizacije imati jedan zajednički program.

Program antifašističke koncentracije je tako sastavljen, da se u njemu nalaze svaki elementi, koji su potrebni da zadovolje sve stranke koncentracije. Onima, koji vode antifašističku akciju mnogo je bilo do toga, da se ne bude i uspirati medju njima one protivštine, koje su ih razdvajale u Italiji i da se okupe svi pod jednom zastavom, svi borce protiv fašizma, zbljeni i sjedinjeni. Revolucionarna akcija, želi li imati uspjeha, mora imati ideju vodilju, koja će biti atrakciona, privlačiva za što širi krug, koja će biti zajednička što već i masi sljedbenika. Zato, jer se nisu toga pravila držali, propali su nekoj raniji antifašistički potvrti. Sve stranke, koje su učlanjene u koncentraciju, složile su se na jednom programu, koji je getovo identičan s programom, što ga nje donašamo za tajnu organizaciju, koja djeluje u Italiji, pod nazivom »Giustizia e Libertà«.

U smislu tog programa Antifašistička koncentracija razvija veliku djelatnost, najprije u inozemstvu u glavnom propagandnog karaktera. Njezina je zadaća u ovome: Čitav svijet mora biti informiran o velikom mori, o velikom zлу, koje je snašlo Italiju, čitav svijet mora saznati nedjela, grozote, fašizma. Čitav svijet mora biti protiv fašizmu, jer će fašizam onda, kad ga svijet napusti i osudi biti potkopan i osudjen na propast. Ako svijet bude protiv fašizma, onda će talijanski narod imati više odvražnosti, da se digne protiv fašizma i da ga jednog dana možda i revolucioniraju.

Propaganda, koju koncentracija vrši veća je i raznovrsna. U prvom redu treba spomenuti štampanu propagandu. Konecentracija, ili organizacija s njom u vezi, izdala je jednu čitavu biblioteku knjiga o fašizmu na raznim jezicima, a naročito na francuskom.

Koncentracija izdaje svoj tjednik »La Libertà«, koji iznosi sva djela i nedjelja fašizma. Osim tog lista koncentracija izdaje još nekoje liste, a u njih učlanjena socijalistička stranka ima svoj list »Avanture uredište po smjernicama koncentracije«. Osim toga koncentracija izdaje dva puta na mjesec bulletin »Italia«, na francuskom jeziku u Parizu, u kojem donaša za inostranu štampu najnovije informacije o stanju u Italiji.

To je štampana propaganda. Ali osim toga važna je i usmena propaganda — konferencije i predavanja. Tako je na primjer pred par mjeseci u Njemačkoj priredjena antifašistička kampanja sa dvije serije predavanja po svim većim gradovima. Dva odlična predavača s dobrim vezama kod njemačke socijalne demokracije, imala su velikog uspjeha.

Osim te propagande javnog karaktera, o kojoj se zna i o kojoj se može pisati i govoriti, postoji i druga propaganda, o kojoj se mnogo nezna i ne govoriti. Ta propaganda ide putem visokih veza u internacionalnoj diplomaciji i politici i može često da bude štetna za fašizam. Poznato je da najintimirije veze vežu koncentraciju sa španjolskim republikanskim krugovinama, koji su nedavno izvršili revoluciju u Španjolskoj i koji sada tamo vladaju. Dok su u Engleskoj bili samo laburisti, to jest radnička partija na vlasti, postojale su dobre veze između engleske vlade i antifašizma. U Francuskoj se, naprimjer, antifašizam može da održi ne samo zato, jer je Francuska u neprijetljivosti s Italijom, nego i zato, jer antifašisti imaju jakih veza u onim francuskim strankama, koje imaju sličan program, kao i koncentracija.

Ali antifašisti se ne zavaravaju, oni znaju, da im inostranstvo ne može pomoći onako kako je potrebno, da inostranstvo ne može srušiti fašizam.

Inostranstvo pomaže njihovu borbu s fašizmom, ali inostranstvo bi moglo srušiti fašizam samo u slučaju rata. Rat bi bio, kako se je izrazio antifašistički vodja Pietro Nenni, »tragična primalja revolucije« — iz rata bi se razvila u Italiji revolucija, a u tom slučaju fašizam je srušen.

Ali uljuljavati se u nade i čekati rat — to bi bila ludost. Treba kušati i druge puteve, treba uložiti i svoje snage u rješavanje jednog zadatka, a ne čekati spas od — rata.

Antifašistička koncentracija je svjesna, da se fašizam može srušiti samo jednom unutarnjom akcijom, koja će biti potpomagana od emigracije i inostranstva.

Zato antifašistička akcija ima u Italiji svoju revolucionarnu organizaciju, koja se zove »Giustizia e Libertà«.

Ta je tajna organizacija ne samo u vezi, nego radi i po direktivama koncentracije. Neki dan čitali smo u listu »Libertà«, da su se sastali vodje tajne organizacije »Giustizia e Libertà« s vodjacima koncentracije i da je na tom sastanku postignuta puna saglasnost, koliko u pogledu dosadašnjeg rada, toliko i u pogledu programa za daljnji rad.

Program tajne antifašističke organizacije »Giustizia e Libertà«, (koji je, možemo reći, i program Antifašističke koncentracije) sadrži kao osnovne ove točke:

PRVO U PROGRAMU.

Fašizam ne će biti srušen drugačije nego revolucionarnim pokretom. Taj pokret mora sebiti postaviti i mora riješiti odlučno sve političke i socijalne probleme talijanskog života. Pokret »Giustizia e Libertà« je po svojoj konstituciji i po sadržaju svog programa konkretni reprezentant onih snaga, koje se u Italiji bore na terenu i obaraju fašizam. Politički »Giustizia e Libertà« želi postići u Italiji slobodu, to jest republikansku državu, u kojoj će biti ostvarena čista demokracija, oslonjena na radničke klase i na njihove autonomne organizacije. U socijalnom pogledu »Giustizia e Libertà« želi afirmaciju principa pravde, te će na najradikalniji način pristupiti problemu zemlje, industrije i odnosa

nizmi, kojima će na čelu biti tehničari te prestatvni radnici i činovnici poduzeća, potrošači i zainteresiranih javnih tijela. Akcionerski kapital socijaliziranih poduzeća, osim onoga, što će biti zaplijenjeno pomagačima fašizma, bit će pretvoren u nove papire i obligacije.

Da bi se sprječila u prelaznom periodu pometnja u produkciji tih industrija i da bi se izbjegla teška besposlica, koja bi time nastala, tehničari će biti prisiljeni, da vrše svoje funkcije i dalje do eventualnog opoziva.

Radnička kontrola, koja će biti uvedena u sva velika i srednja poduzeća, javna i privatna, osigurat će radničkoj klasi efektivno učestvovanje u upravi poduzeća.

SINDIKALNA I KORKORATIVNA POLITIKA.

Imanja fašističke stranke i organizacija bit će konfiscirana i predana radničkim i seljačkim organizacijama. Kolektivni ugovori bit će odmah revidirani. Nezaposleni bit će svima određena potpora, koja će im biti dovoljna za život kroz sve vrijeme besposlice. — Zadržani pokret bit će u svim svojim granama najšire potpomognut.

Organizirat će se veza između kooperativne industrijske proizvodnje i poljoprivrede s koperativama potrošačkim, reorganizirat će se tržišta i eliminirati posrednici.

FINANSIJSKA I CARINSKA POLITIKA.

Uvest će se disciplina u poslovanju s vrijednosnim papirima. Radikalne mјere uvest će se, da bi se ukinula carina na žito, kao i carina na ostale namirnice za široke slojeve. Carinske tarife bit će redizirane i generalno snižene.

REFORME U PRAVOSUDJU.

Pravosudje postat će neovisno. Odstranit će se iz sudova sve ličnosti, koje nisu dostažne. Za sudove ustanovit će se jedna komisija, koja će biti neovisna od ekzekutivne vlasti (policije). Radikalno će se reformirati i sistem tamnicu u Italiji.

PITANJE ŠKOLE I CRKE.

Škola će u Italiji biti besplatna i otvorena za sve slojeve pučanstva, a morat će da odgovara novom socijalnom redu u državi. Obuka i kultura dobit će najveći impuls i smatrati će se osnovom za život i progres republike.

Crkva će biti sasvim odijeljena od države. Konfiscirat će se imanja visokog klera i religioznih kongregacija. Uvest će se neograničena sloboda savjesta i vjere.

Lateranski sporazum, Finansijska konvencija i Konkordat bit će ponušteni. Vrijednosnim papirima (4 milijarde), koje je fašizam izručio Vatikanu, bit će ponuštena vrijeđnost.

AUTONOMIJE.

Organizacija novo države bazirat će se na najširim autonomijama. Funkcije centralne vlade ograničit će se isključivo na materije, koje interesuju opću narodni život. Princip autonomije jedan je od osnovnih principa revolucionarnog pokreta »Giustizia e Libertà«.

Ovo što smo dovdje iznijeli odnosi se isključivo na unutarnje političke i socijalne reforme. Ali »Giustizia e Libertà« u svom programu govoriti i o smjernicama za novu talijansku vanjsku politiku. U pozivaju pod naslovom

VANJSKA, KOLONIJALNA POLITIKA I PITANJE MANJINA.

rečeno je ovo:

Talijanska republika vodiće odlučnu politiku mira i razoružanja. Reducirat će se troškovi za vojsku i kolonije. Propagirat će jedinstvenu organizaciju Evrope i politiku slobodne izmijene dobara, to jest ukidanje carinskih zidova.

Italija će priznati drugorodnim manjinama kulturnu i administrativnu autonomiju.

U kolonijama provadjet će politiku sporazuma i slobode prama stanovnicima kolonija.

Ne kanimo se upuštati u kritiku ovog antifašističkog programa. I ako smo i mi tangirani svime onime, što je u vezi s Italijom, prepustamo kritiku programa najprije samim Talijanima. Bez sumnje će u antifašističkoj štampi ovaj program naići na mnogo komentara, a mi ćemo nastojati, da o raznim mišljenjima obavještavamo naše čitatelje. Najbolju kritiku donijet će pak vrijeme i razvoj dogodjaja.

Jos je naime ne može predvidjati kako će se u Italiji stvari razvijati i možda je prerano i govoriti o ispravnosti i neispravnosti ovog programa, koji može da postane još i bezpredmetan, ako se stvari razviju drugačije, nego što »Giustizia e Libertà« zamislila. Nama je momentano glavno da smo o svim namjerama antifašizma informirani, a specijalno je važno, da znamo, kako antifašisti gledaju na naše pitanje. I u ovaj je program, kako vidimo, ušlo ono načelo, koje antifašisti oko koncentracije uvijek naglašavaju, to jest načelo, da pitanje manjina nije pitanje granice (granice se neće mijenjati), nego pitanje postupka s manjinama. Oni misle, da će Jugoslaveni u Julijskoj Krajini i Nijemci u Tirolu biti dobri talijanski državljanji, ako im se dade izvjesna kulturna i politička sloboda.

* * *

Življenje konfinirancev na Liparih

II.

Danes prinašamo še en odlomek opisa življenja konfinirancev na Liparih, kakor nam ga je prikazal neki bivši konfinirane.

Dopisovanje s konfiniranec.

Posebno važnost polagajo oblastva na pošto, ki jo konfiniranci dobivajo in se posebno na ono, ki jo odpošiljajo. Vsaki dopis je podvržen strogi cenzuri in zelo često se dogaja, da mnoga pisma sploh zaplenijo. Delovanje policije v tem oziru je brezhibno. Dopisovanje konfinirancev se lahko vrši samo v italijanski. Komu bi se zdelo, da je dopisovanje s političnimi kaznjenci prav nedolžna stvar, toda v resnici temu ni tako. Kajti oni, ki si dopisujejo s političnimi kaznjenci pridejo brez drugega v črno knjigo političnih osumljencev in kot taki nimajo potem več miru od oblasti. Radi tega je najumestnejše, da piše konfinirane sami svojcem ali pa drugim prijateljem, ki so morda konfinirani na drugih otokih ali se pa nahajajo v ječah in iim torej dopisovanje ne more škoditi. Konfinirane, ki odpošilje kako pismo skrivaj t. j. ne da bi bilo cenzurirano, se mora pripraviti na šest mesecev ječe, če ga odkrijejo.

Urnik svobodnega gibanja.

Konfiniranci ne smejo zjutraj pred določeno uro iz svojega bivališča, zvečer pa morajo biti zopet ob določeni uri vsak na svojem domu. Zato imajo določen poseben urnik, katerega se morajo točno držati. Tarnik svobodnega gibanja je določen kakor sledi: od 1. novembra do 28. februarja od 8—19 ure, od 1. marca do 30. aprila ter od 1. septembra do 31. oktobra od 7—20 ure in končno od 1. maja do 31. avgusta od 6—21 ure. Kdor se ne drži tega urnika je zopet kažnjen z zaporom šestih mesecev. Določene so posebne nočne straže, ki hodi po okrog po hišah, kjer stanujejo konfiniranci, da se prepričajo o njihovi prisotnosti. Življenske razmere.

Politični kaznjenci tvorijo pravo kolonijo na Liparih. Ista usoda jih druži in zbljuje. Vsi bez obzira na stranko, kateri pripadajo, živijo enako žalostno življenje. Država jim sicer nudi brezplačno stanovanje v velikih kameronskih jetnišnicah, toda vsakdo, naj bo še tako ubog in siromašen se žrtvuje toliko, da prihrani vsaj toliko, da si preskrbi svojo lastno sobo, pa čeprav še tako siromašno. Vsaki konfiniranec ima namreč možnost, da si lahko poišče privatno stanovanje v taki hiši, ki se nahaja na teritoriju, ki je podvrženo nadzorstvu. Življenske razmere konfinirancev pa so od začetka leta 1931. tako žalostne. Do tedaj so namreč dobivali od države dnevno po 10 lir. — V letu 1931. pa jim je država znižala to svoto na borih 5 lir, s katerimi jim ni mogče ne živeti ne umreti. Znano je, da je večina konfinirancev začela s gladovno stavko v nadi, da jim država začne zopet dajati po 10 lir dnevno. Rezultat te stavke pa je bil ta, da so zelo mnogo konfinirancev vrgli v ječo za par mesecev. Če pomislimo da mora vsakdo, ki je navezan na teh bornih pet lir sam skrbeti za stanovanje, hrano, obleko, luč, vodo itd., si pač lahko sami predstavljamo njih zelo bedno življenje. Za večino konfinirancev je 5 lir edini imetak, s katerim razpolagajo. — Poleti vlada na otoku strašno pomanjkanje vode. Zato vozijo vodo na otok posebne ladje. Med konfiniranci je zelo malo onih, ki razpolagajo z materialnimi sredstvi ali ki dobivajo kako stalno pomoč od doma. — Malo je onih, ki dobijo kako službico ki jima dopušča malo boljše življenje. Po večini je to kak mehanik, električar, krojač, mizar, čevljarski, ali pa zidar... Če sto političnim kaž-

njem so oblastva dovolila, da smejo poklicati k sebi tudi svoje družine.

Mussolini se dela norec iz konfinirancev.

V svojem govoru od 26. maja 1927. leta je rekel Mussolini o konfinirancih med drugim tudi sledeče ironične besede, ki so vzbudile v poslanski zbornici splošen smeh: »Sedaj se ti konfiniranci gotovo ne nahajajo v bogzna kako sijajnih razmerah. Toda ne smemo pretiravati. Oni dobivajo vendar 10 rivalutiranih lir!«

Kdo sme podpirati konfinirance?

Konfiniranci ne smejo dobiti nikake podpore od nobenoga drugega kakor od svojih sorodnikov. Če kdo drugi pomaga materjalno konfiniranca, vrši političen čin ter je lahko sojen in obsojen radi prevratne akcije proti režimu. Neki republikanec Baldazzi iz Rima je bil obsojen na petletni zapor, ker je dal neko malo podporo sestri Lucettija, to je onega, ki je izvršil atentat na Mussolinija. Konfinirancem ne preostane torek drugega, kakor da si medsebojno pomagajo, pa bodisi tudi skrivajo. Življenje teh ljudi je res bedno, toda častno prenašano. — Nekatere najsiromašnejše družine konfinirancev se včasih obrnejo na Ministrstvo notranjih zadev, da bi dobile, če že ne podpore, pa vsaj kako zaposlitev. Vsako toliko je res dovoljena pomoci par sto lir. Tedaj poročajo vsi italijanski listi o dogodku pod rubriko: »Plemenitost Duce-a« v kar najlepših barvah.

S čim si konfiniranci kratijo čas?

Masa 500 ljudi, ki jim ni dano delati, najde rešitev in razvedrilo v izprehodih, konverzaciji, posebno pa še v najrazličnejših knjigah. Večina inteligenčnih namreč, pa se ukvarja z učenjem. Kar je akademikov se pripravljava na izpite in če dobijo potrebno dovoljenje, jih smejo iti tudi polagati na bližnjo univerzo, toda vedno le v spremstvu »telesne straže«.

Kaj smejo konfiniranci govoriti med seboj?

V pravilniku stoji: »Kaznencem je prepovedano govoriti o politiki. Prekršitelji se kaznujejo z zaporom do šest mesecev.« Ta odstavek se nekako čudno sliši, kaiti o čem drugem naj govorijo politični kaznenci, če ne ravno o politiki? Da, o vsem lahko govorijo in tudi o politiki, samo se morajo posluževati nalač za to pripravljeni terminologije. Ko govorijo na javnem o politiki se poslužujejo vseh mogočih prispevov. Tako recimo lahko celo uro govorijo o fašizmu, ne da bi ga imenovali niti enkrat. Če je kdo novinec, potrebno je seveda marsikatero pojasnilo, toda po par poizkušnjah se že poprime te umetnosti, ki mu potem prav dobro služi. Ko slišite prvič te čudne posmenke, boste mislili, da se pogovarjajo recimo o kakih zvereh iz zoloskega vrta. V resnici pa se pogovor nanaša na, recimo, težke probleme današnje italijanske države.

Dobro bo, če omenimo čitalcem, da kdor govorí o Mussoliniju s premalo spoštovanja, ga lahko doleti zapor do treh let. Toda ko se približajo konfinirancem agenti in vlečejo vsako besedo na uho, se konfiniranci spogledajo in nenačoma iz previdnosti obmolknejo.

Različne skupine konfinirancev.

Kakor že rečeno si poiščo konfiniranci najrazličnejše razvedrilo. Z obzirom na različen poklic se delijo tudi na različne skupine. Bomo omenili najvažnejše in te bi bile: skupina zgodovinarjev, književnikov ter spiritistov. Se razume samo po sebi, da ima vsaka skupina svojega načelnika in svoje avanture.

Konfiniranci so si z združenimi močmi priskrbeli svojo lastno knjižnico, ki je bila še precej velika. Ko pa je prišla nekega dne iz Rima inspekcija, je seveda našla mnogo

knjig, ki jih je smatrala škodljivim za ugled fašističnega režima. Zaplenjeno je bilo nad sto knjig in sicer v prvi vrsti vse one, ki so vsebovale besedo »revolucija«, nadalje vse knjige ruske literature, všeči Turgenjeva, Čehova in Tolstoja. Prizadeti so bili tudi vsi slabomisleči pisci, med katerimi tudi Voltaire, Mazzini in celo Anatole France. Bernarda Shawa pa so vseeno pustili iz splošovanja.

Skupina spiritistov pa bi enkrat skoro v celoti končala v zaporu, ker so jo namreč zasačili pri nekem »dvoumnom zadržanju« ki ga disciplinarno pravilo strog preprečuje. Sicer pa je zelo težko pojasniti kaj pomeni »dvoumno zadržanje«, toda kaznuje se vendar s šestimi meseci zapora. Toda spiritistom se je posrečilo dokazati zakonitost svojega zadržanja in tako so odsedeli samo tri dni na gradu, kjer so ječe, vojašnice milicije ter oni veliki »kameron«, ki ga nudi država konfinirancem zastonj.

Skupino literatov predstavljajo najblažji in najmirnejši možje, toda njih razprave znajo biti kljub temu včasih zelo burne. Med njimi je več poetov, ki v stilih komentirajo žalostne in vesele doživljaje kolonije.

Zvečer, ko se razleže glas trombe, ki naznana da je svobodno izprehajanje končalo, se vsak konfiniranec zapre v svoje stanovanje ter v samoti premišljuje o prejšnjem svobodnem ter o svojem sedanjem žalostnem življenju, ki bi ga lahko imenoval tudi življenje živega mrtveca.

Mučenja konfinirancev do smrti.

Večkrat se zgodi, da se miličniki tako daleč spozabijo, da ne zgrešijo samo mala, ampak tudi večja mučenja konfinirancev. Bomo navedli samo par slučajev. Neki konfiniranec Italijan, po imenu Del Moro je neprestan opažal kako se mu fašisti rogojo in smejejo. Kamorkoli je šel so ga ustavljal in psovali. Nekega dne pa mu je zmanjkalo potrebljnosti in spozabil se je tako daleč, da je na javnem oklofutal nekega kapitana fašistovske milice ter ga vrzel celo na tla. Razume se, da so upornika takoj zaprli v ječo in ga tako strašno pretepali, da je revež ponorel in čez par mesecev tudi poleg vsled zadobljenih ran. Bil je drugače prav miren in tih človek, prav mirnega značaja, toda izvarene telesne moči. Na približno isti način kot ravnokar opisani nesrečne sta tudi dva naša rojaka pustila svoji mladi življenji na teh otokih, ki niso zastonj dobili v novejšem času ime Otokov smrti. Ta dva naša rojaka sta bila mehanik Filipiš iz Istre ter rudar Repulius iz Idrije. Oba sta umrli prav mučenjske smrti vsled divjaškega ravnjanja fašistov. Naravno, da prizadetim družinam teh žalostnih smrtnih slučajev oblastva ne sporodi tako, ampak še čez več tednov skrbno prikrivajoč pravi vzrok smrti. Ko je umrl po groznih mukah Filipiš, so mu hoteli prirediti njegovi tovariši vsaj skromen pogreb in so zato med seboj nabirali prispevke. Ne samo, da to ni uspelo, ampak se niso mogli udeležiti niti negovega pogreba, kaiti oblastva so izdala naredbo, da se mora vršiti pogreb po noči. Na ta način se ni mogel udeležiti pogreba niti eden konfiniranec. Postopanje oblastev je razumljivo, če pomislimo, da se bojijo, da se nebi skušali v takih slučajih konfiniranci upreti in maščevati mrtvega tovariša.

»Zarota« konfinirancev.

Približeval se je Božič leta 1927. Kolonija političnih kaznjencev se je pripravljala na skromno proslavo praznikov. Že so bila pripravljena drevesca in darila za otroke družin, ki so delili isto usodo z očetom. V božični noči se je nenačoma pokovala v pristanišču ena vojna ladja. Vseh je začudil ta nenavaden obisk, kajti to ni po nič dobrem dišalo. Izkralo se je okoli dvesto: karabinjerjev, miličnikov, komisarjev, nadzornikov in sam prokurator kralja pri Posebnem Sodišču. V Sveti noči sami je bilo aretiranih 250 konfinirancev in prepeljanih na star grad. Naslednji dan je izgledalo mesto kakor v obsednem stanju. Dan na to so bili zaslišani vsi aretiranci. Kasno v noč so dvesto njih izpustili. Tedaj se je vzrok tega nenavadenega in čudnega obiska pojasnil. Slo je za zaroto konfinirancev, zasnovano proti varnosti države, ki je pa bila na čudovit način odkrita. Pomislite! Štiristo političnih kaznjencev, na takoj zastraženem otoku kot so Lipari, je spravilo v nevarnost ugled države!

Pedeset najbolj osumnjenih pa so vkrcali drugo jutro na vojno ladjo. Po mestu so vodili procesijo petdesetih mož, uklenjenih med seboj v dolge verige. Drugim konfinirancem pa so prepovedali prisostvovati odrusu tovarišev in se približati bankinam. Toda ozračje je bilo naravnost elektrizirano. Vsi konfiniranci so se uprli prepovedi kakor eden in so se siloma razlili po bankini. Kordon oboroženih mož niso bili v stiku zadržati navale konfinirancev. »Živila svoboda!«

Ko so vkrcali onih pedeset konfinirancev na male barke, ki so jih vozile do vojne ladje, je eden izmed konfinirancev vzdignil z uklenjenimi rokami klobuk v zrak in zavpil z nadčloveškim glasom: »Živila svoboda!« Kakor ošinjen od strele je brezstevilen zbor ljudi, ki so se nahajali na malih ladjah, v hišah, na ulicah in bankini ponovil klic: »Živila svoboda!« Nato je nastala nenavadna tišina, ki je sličila tišini pred nastopajočim viharjem. Kordon oboroženih mož je na povelje snel moskete raz ramena in turobno je zapel mehanizem pušk, ki so jih pripravili za strel. Neki komisar je ves bled in s tresočim glasom poveljeval: »V imenu zakona razidite se!« Vsi so ostali na svojih mestih kakor prikovani, nemti. V zraku je visela grožnja bližajoče se tragedije. Slabo prikrit jok kake ženske in otrok je motil tišino. Komisar ni dal znamenja za ogenj, zavedajoč se resnega položaja. Med tem je vojna ladja s konfiniranci odplula in tudi množica se je počasi razšla sama od sebe.

Kaj je bilo vzrok nenavadnemu dogodku?

Po preteklu enega leta je Posebno Sodišče že v preiskavi zaključilo proces proti 50 aretirancem in vse do enega tudi oprostilo. Kaj je bilo torej na stvari? Doznało se je, da sta dva špiona obdolžila konfiniranec zarote v nadi, da dobita visoko nagrado, čeprav se ni o kaki zaroti nobenemu niti sanjalo. Toda namen prevariti oblastva je bil očeviden. Po enem letu prestanega preiskovalnega zapora je bilo vseh 50 konfinirancev izpuščenih na »svobodo«, da so pričeli zonet nadaljevati življenje političnih kaznjencev.

Posledice.

Vsled teh aretacij so oblastva zaprla zadružne gostilne, ki so si jih konfiniranci sami z velikimi stroški ustanovili. Te gostilne so pripomogle, da so lahko na ta način vsaj nekaj prihranili. Nadalje so zaprti takozvane »šole medsebojnega pouka« ter male sportske klube. Življenje konfinirancev se je po teh dogodkih zelo poslabšalo.

Število konfinirancev vsaki dan vedno bolj in bolj narašča. Kolonija političnih kaznjencev se vedno bolj povečuje. Država je dala v zadnjem času zgraditi na gradu veliko število velikih vojaških »kameronov«, ki so stali nič manj kot pet milijonov. To dejstvo nam jasno odkriva program fašističnega režima, ki predvideva za bodočnost vedno večje število nasprotnikov.

Organizovana aktivnost

Občni zbor društva „Zarja“ v Kranju

Dne 10. I. se je vršil občni zbor omladinskega društva »Zarja« v Kranju, katerega so se udeležili zastopnik saveza tov. Štrekelj, zastopniki Kluba jugosl. prim. akademikov iz Ljubljane tov. Ferjančič in Hrovatin, zastopniki Tabora iz Ljubljane, in »Soče« iz Jesenice. Pozdrav je bil prav prisoten. Članov društva je bilo navzočih okoli dvesto.

Po lepem predsednikovem govoru in pozdravu sledilo je tajnikovo poročilo.

Tajnikovo poročilo je bilo bolj štatičnega značaja. Iz njega se more povzeti, da so se v tekoči poslovni dobi vršile v odboru velike izprenembe, da je društvo imelo: pevski, športni, ženski in dramatični odsek.

Društvo je imelo redne tedenske seje in sestanke, ki so se vršili redno vsako soboto, po nekaj pa ob nedeljah dopoldne. Vsako prvo sejo v mesecu je moral vsak načelnik odsekov in vsak odbornik podati poročilo o delovanju v preteklem mesecu. Ta poročila so bila podana tudi na vsakem prvem sestanku v mesecu, tako da je bilo članstvo vedno poučeno o delovanju odbora. statistika kaže, da je društvo imelo: 20 rednih sej, 8 plenarnih 1 izredno plenarno sejo. Dalje je društvo imelo skupno: 28 sestankov.

Društvo je imelo sledeće prireditve in proslave:

4. VII. je proslavilo Sv. Cirila in Metoda in je zakurilo kres na Šmarjetni gori. 29. VI. je proslavilo Vidov dan v gledališki dvorani Narodnega doma v Kranju. 11. VIII. je obhajalo spomin požiga Narodnega doma v Trstu. 9. VIII. je priredilo društvo veliko vrtno »Narodno veselje« na Primskovem pri Kranju. 5. IX. je društvo proslavilo obletnico Bazovice. 6. IX. se je 68 društvenikov udeležilo odkritja spomenika Kralju Petru I. v Ljubljani. 13. IX. se je vršilo svetovanje odkritje spomenika Bazoviščkim žrtvam na kranjskem pokopališču, od udeležbi članov in zastopnikov domačih in žrtvam na kranjskem pokopališču, ob udeležilu Kongresa emigrantov v Zagrebu. 20. IX. pa je društvo po odpislancih prisostvovalo 35 letnici »Sokola« v Kranju. 17. X. se je obhajala obletnica Gortanove smrti. 1. XI. je mestni župnik g. Škerbec ob navzočnosti g. župana in domačih ter zastopnikov bratskih društev blagoslovil spomenik na pokopališču. 7. XII. je društvo priredilo Miklavžev večer. 24. XII. je imelo božičnico.

Omeniti je treba še da je društvo 24. X. proslavilo 25. letnico smrti Simona Gregorčiča s predavanjem o njem in recitovanjem njegovih pesmi.

Plesni krožek je imel plesne vaje, ki so društvo omogočale plačevanje lokov in kritje raznih drugih stroškov.

Vsega se je vršilo na društvenih sestankih 17 predavanj najrazličnejše vsebine. Predaval so večinoma člani društva, pravkar pa je društvo napravilo tudi druge predavatelje. Največ predavanj se je ticalo aktualnih emigrantskih vprašanj.

Stanje članstva je bilo 17. V. 1932. pristopilo do 10. I. 1932. 50 članov in 16 članic, ukupno 222 članov.

Od teh je odpotovalo 40, izključena so bila 3 — ostane torej 179 članov, plus 59 rodbinskih članov (vsaj rodbina je vpisana kot član društva in plačuje mesečno družinsko članarino 5 Din). Skupno je torej 238 članov, po stanju dne 10. I. 1932. Izmed teh je na list »Istra« naročenih 20 članov. Brezposlenih je 21, tim plačuje društvo hrano.

Pevski odsek je dolgo preživljal krizo: pa se je končno lo dvignil, toda kljub temu, da je možki zbor pel še precej posmi ni prišlo do želenih rezultatov. Venadar upamo, da se bo sedaj, ko smo dobili stalnega povevodju tudi na tem polju začelo uspešno delovati. Ustanovil se je mešani zbor, ki šteje 31 članov in članic.

Ženski odsek je deloval s sestanki in pri raznih prireditvah. Imel je vsega 14 sestankov.

Sportni odsek je imel 4 pododseke in sicer nogometni, lahkoatletski, hazzenski in turistični. Delovala sta faktično le hazzenski pododsek in turistični. Hazzena je imela treninge redno in se je pokazal uspeh dne 2. VIII. 1931. ko je bila odigrana prijateljska hazzenska tekma med Sokol, Škofja Loka: Zarja, Kranj s častnim rezultatom 1:1.

Izvršilo se je 18 izletov. Na omladinskem taboru v Trbovljah 21. avgusta je bila udeležba 40. Poleg tega je imela »Zarja« 4. X. svoj tabor v Senčurju pri Kranju.

S tem je podano vse društveno delovanje v pretekli dobi. Na to se je prešlo k reorganizaciji društva in se je ustanovilo prosvetni, glazbeni (ki se bavi z glazbo in petjem), športni in prireditveni in ženski odsek. Sprejet je bil poslovnik, kjer se natančno določa delo posameznih odsekov.

Predložilo se je na volitve in je bil soglašeno izvoljen za predsednika Lasič Franc, učitelj. Ostali so se konstituirali na konstitutivni seji, kot sledi: podpr. Figar Vekoslav, tajnik Mojca Beganova, blagajnik Zadnik Franc, gospodar Kariž Karlo, načelnik prosvetnog odseka Kovačič Stanislav, načelnik glazbenega odseka Žižmond Viktor, načelnik športnega in prireditvenega odseka Stemberger Ludvik in načelnica žen-

skega odseka Ferjančič Poldka. Novi odbor je začel z intenzivnim delom.

Občni zbor se je zaključil v plošno zadovoljnosten in z navdušenostjo, posebno, ko je predsednik vse pozval na resno in smotreno delo!

Zarjani in Zarjanke smo razumeli ta klic in smo se vrgli složno na delo, da bo »Zarja« še nadalje uživala med bratskimi društvimi glas, katerega si je pridobila.

Zarjan

DOBRODELNA PRIREDITEV »ZARJE« V KRAJU V KORIST BREZPOSELNIH.

Dne 16. I. je »Zarja« priredila v veliki dvorani Narodnega doma v Kranju veliko predpustno zabavo s plesom, katere čisti dobiček je bil namenjen podpori brezposelnim.

Razvila se je prav animirana zabava, ki je vse navzoče presenetila, vendar pa obisk ni bil tak, kot se je pričakovalo z ozirom na dobrodeleni namen prireditve. Upajmo pa, da bo prihodnji boljše.

Zarjan

Zbor Istrana u Slavonskom Brodu

Brod na Savi, 31. januarja 1932.

Dne 31. januara o. g. održano je u Slavonskom Brodu veliko predavanje o Istri, koje je priredilo društvo »Istra« iz Novog Sada zajedno sa društвom »Istra« iz Broda. Predavanje je održano u 2½ sata po podne u sokolskoj dvorani. Ova priredba dvaju bratskih društava očekivana je sa velikim interesovanjem, naročito naših Istrana, nastanjениh u Brodu i okolini. Več pre zakazanog vremena počeli se skupljati članovi »Istre«, katerih je bilo par stotina, dok se i gradjanstvo Broda odzvalo u lepom broju. Predavanje je pred punom dvoranom otvorio predsednik »Istre« u Brodu, g. Cvečić, jednim kramom, ali vrlo lepim i značajnim govorom. Zahvaljuje se na lepom odzivu i moli prisutne, da svoju pažnjo pokloni g. Marinu Glavinu, koji će im održati najavljeni predavanje o Istri. G. Glavina pozdravljen oduševljenim poklicima održao je svoj govor u kojem je iznesao uglavnom ove misli:

U novije vreme mnogo se piše i raspravlja o Istri, kod nas, u Italiji i inostranstvu. To je dobro i velika sreča, jer znači, da Istra nije mrtva, da u njej još uvek tinja vatra, znači, da pitanje Istre još nije rešeno. Dobro je, dok se raspravlja i piše, jer naš narod čvrsto stoji in odoljiva, jer kad toga ne bi bilo, značilo bi da je mrtav i mi da smo propali. Pitanje Istre je vitalno pitanje čitavog jugoslovenskog naroda. Jugoslovenski narod nije ostario, on se nalazi u povoju, u svom početku, stoga ne smemo gubiti ono što je naše, več moramo da se širimo i ono što smo izgubili, da opet dobijemo. Govori o lažnoj austrijskoj statistiki, koja je pravljena na našu štetu a u prilog Talijana. Govoreći o radu u Istri veli, da taj rad nije bio velik ni veličanstven, več se radišno i pomalo, osvajalo se čoveka po človeka. Ali kad se sve to skupi, vidimo, da je to veliko te da u nujednom delu našega naroda nije učinjeno toliko, koliko u Istri. Naši djedovi imali su da izdrže borbe ne jednog decenija ili stoljeća, več više stoljeća protiv Rima, Germana, Venecije i drugih neprijatelja. Oni uvek odolevaju svim nasiljima i borbama i očuvaju svetaj obraz svom narodu, a za zadnjih 60–70 godina učinili su čudo.

Prelazi na geografiju Istre i na njenu historiju od najstarijih vremena.

Govori vrlo lepo o istarskim velikanima i borcema, govori o njihovem radu. Prelazi na najnoviju historiju i osvrte se jednim vrlo lepim i dokumentovanim prikazom na današnje stanje našega naroda pod Italijom. Govori o njegovoj divovskoj borbi, o mučenicima i herojima Istre. Više puta je prekidan gromkim poklicima.

Pozdravljen velikim odobravanjem g. Glavina završio je svoj govor, koji je trajao preko 1 sat in pol. Govor njegov ostavio je vrlo dubok utisak na sve koji su ga slušali.

G. Cvečić ponovno se zahvaljuje na tako lepom odzivu i poziva sve, da u znak zahvalnosti g. Glavini, koji je svojim predavanjem u našim srečima potakao još veču vatri in ljubav po naše Istri, kliknemo: Živio, što svi vrlo gromko prihvataju, i priredjuju mu burne ovacije.

Prisutni, zadovoljni i sretni, što su na koncu dugog vremena ponovno mušku reč, koja im je dala novog poleta i prebudila ih iz mrtila, razišli su se mirno u grupama.

G. Glavina stigao je u Brod u 11 časova u noči sa tajnikom novosadske »Istre«, gde su ih dočekali predsednik g. Cvečić i podpredsednik g. Defar. Sutradan pre podne održan je članski sastanak Istrana u Brodu in čitaoni, gde se u medusobnom upoznavanju povelj razgovora o prilikama i napredku naših društava, kajti o ostalim aktuelnim pitanjima. O podne priredio je podpredsednik g. Defar gostima ručak i pozvao predsednika i druge odbornike, gde se takodaj raspravljalo o društvenim pitanjima i koracima, kjer bi trebalo poduzeti za što bolji preovrat i napredak naših društava. Iza predavanja otratala je veča grupa novosadske goste na kolodvor, kjer ostavile Brod sretni in zadovoljni, što su medju bračom u

Brodu proveli ugodno vreme i da njihove pozdrave mogu izručiti brači u Novem Sadu. Da je uspeh tog dana bio velik, treba zahvaliti Upravi »Istre« u Brodu, kjer je poduzela vse, da trud ni je bio uzaludan.

Barba Lujo.

DELAJSKO, PROSVETNO IN PODPORNO DRUŠTVO »TABOR« V LJUBLJANI.

... Udarilo je med mladino s silo grozne viharje. Od dne do dne je bil v deželi hujši trepet pred nečem groznim. Trepet pred daljnjimi otoki, trenet pred — pojemanjem kruha, pred lakoto ...

Zapuščali so domove in odhajali. Odhajali so z žalostnim srcem z nemo boljo na ustnih ... zapuščali so svoje brate in sestre, svoje očete in matere ter bežali v gore. Vrhgor pa so se še enkrat ozrli, stisnili mlade, jeklene pesti, zaškrtili z zobmi: »Nasvidenje, hajdaj o hajajo, ali se bojo vrnili!«

In tako se je zgodilo, da so dan za dan prihajali v Ljubljano. Tu so iskali dela in — živeli. Tavali so po ulicah, motični, kakov brez glave. Vedno več jih je bilo. Tavali so in nečesa iskali. Vnjih se je zbudil z vso močjo čut družabnosti, tisti čut, ki ga ima Primorec skoroda v krvi, ki je nekako njegov nagon. Spomnili so se na svoja nekdanja društva onstran meje, spomnili so se na svoja delovanja.

Oglasila se je v njih tista borbenost, ki jim je vila v kri ta nemir, kar je bilo onstran meje popolnoma njih last, spomin na sestanke, družabne večere in prireditve, predavanje in veselice, jim ni dal mira. Iskali so zopetnega združenja in skupnosti. Zahrepeli so zopet po nečem svojem, kar bi bilo popolnoma njihovo, zahrepeli so po samovzgoji, po društву kjer ne bo diktata, kjer bodo lahko pokazali svoje zmožnosti in svoje moči.

Tako je prišlo, da so se zbrali dne 23. aprila minulega leta v Hotelu Tivoli na svoj prvi občni zbor. Ustanovilo se je društvo mladih srce, ki streme za tem, da bodo skupaj, da bodo podrili drug druga, da bodo pomagali na rodnu in človeku. Ustanovilo se je društvo, omladinsko, ki ne pozna razlike med delavecem, študentom in uradnikom. Zadostuje mlado srečo in delavnost.

Že na občnem zboru je bilo prisotnih nad sto članov. Izvolil se je odbor takoj stopili vsi na delo.

Društvo ima pet odsekov: dramatski, pevski, ženski, turistovski in mandolinistični.

Priredja tedensko članske sestanke z dobrimi predavanji in recitacijami. Do sedaj je bilo že 26 predavanj deloma z recitacijami. Prvič je stopilo v javnost s prireditvijo u Šiški, ki je moralno kakor tudi materialno tako dobro uspelo. Drugič, kot vrhunc vsega, pa je bila svečana akademija v spomin 25 letnice smrti Simona Gregorčiča, katero je priredila v veliki dvorani hotela »Union«. Tu je društvo s svojim pevskim zborom doseglo svoj višek. Tretja prireditev je bilo silvestrovanje.

Posebno svečano se je društvo spomnilo naših najboljših. Komemoracija za Bazovški žrtvami in za Gortanom zdržane z maščimi zadušnicami ter globokimi komorativnimi govorji in recitacijami, jasno pričajo, da je spomin na one, ki so se zgrudili na bojišču za svobodo pred tujevim jeklom, globoko ukorenjen v naših dušah i srcih. Nadalje so se vršile komemoracije za našim umrlim nadpastirjem dr. Šeđemom, ter žalostna obletnica Rapalla.

Posebna čast društvu, je pevski zborki šteje 90 članov. Čudno je kako so se ti mladi ljudje, ubežniki iz vseh delov Primorske, zbrali in v tako kratkem času se naučili mnogo pesmi. Pod vodstvom g. Venturinija, so peli na vseh prireditvah, ter enkrat gostovali tudi v Kranju pri tamkajšnjem primorskem društvu »Zarja«. Peli so tudi pri mašnah zadušnicah za Gortanom v Šiški, za bazovškimi žrtvami pri sv. Jožefu, ter za pok. drom. Slavikom.

Tudi ženski odsek se pridno giba. Pomaga kjerkoli le more. Mesečna novembra je nas presenetil z »Večerom primorskog žene«, ki je najsijsajnejše uspel.

Mandolinisti so se dvignili in zadržali. Igrali so na »Martinovi prireditvi« in na »Božičnici«. Na sv. večer pa so njihove strune zbrnele v ljubljanskem »Radiumu«.

Turistični odsek je priredil 12 izletov, med katerimi je bilo več celodnevnih.

Tudi nečem drugega so se »Taboraški spomnili, spomnili so se na človeka, na materijalno pomoč. V ta namen je društvo priredilo skupno z »Odborom za sprejemovanje in nameštanje beguncov« »Božičnico«, na kateri je bilo obdarjenih z dobro večerjo nad 100 ljudi. Isti večer so tudi razdelili med najbednejše nad 300 kose oblike, perila, nogavice itd.

Dalje pa so stopili z močnim korakom, ko so se neustrašeno oprijeli misli, da zgradi prenočišče. Niso se ustrašili stroškov in skrb. Šli so in v Trnovem očistili in skrbno preuredili veliko garažo, kjer spi danes 11 najbednejših bratov beguncev.

Veliko je tu delo mladine, veliko in vsestransko. Skupina mladih 20. 25 letnih

ljudi, ki z resnimi obrazi mislijo na vse potrebitno.

Vsega spoštovan

Socijalna osnova mladinskega pokreta

Donašamo ovaj članak jednog omladine, koji ima iskustva, jer živi i osjeća s našim emigrantima radnicima i otvaraju o ovom pitanju diskusiju.

Uredništvo.

Svet se stresa v krčevitih mukah težke gospodarske depresije. Polomu sledi polom, gospodarska podjetja zapirajo vrata in mečejo ljudi na cesto, armada brezposlenih raste s silno naglico, beda in mizerija je vsaki dan hujša, borba za kruh in obstanek vsak dan večja in trša. To je prvo dejstvo.

Težke in nevzdržne gospodarske razmere pod peto italijanskega imperijalizma so uničile našo deželo, naše gospodarske ustanove, našega delavca in kmeta ter ga poguale v konflikto ali ječo in v emigracijo. Pošestva propadajo, boben poje po vseh, kmetije padajo zastonj v roke italijanskim naseljencem, ki postajajo gospodarji na naši zemlji in za našimi ognjišči. To je drugo dejstvo.

Na desettisočje šteje naša emigracija v Jugoslavijo in to število bo brezdvoma še vedno naraščalo. Naš človek si mora priboriti vsaj najmanjši košček črnega kruha, da si zasigura vsaj goli obstanek lastnega življenja. Nihče danes ne gleda na svoj poklic in delo, ampak vsak prime tam kjer se mu delo nudi, danes tu jutri tam. Naša emigracija je emigracija malega človeka delavega in kmeta, ki si služita svoj kruh iz dneva v dan z delom svojih rok.

Že do danes je bilo vprašanje zaposlitve naših emigrantov, klub boljšim razmeram v Jugoslaviji kakor v drugih državah, precej težavno, danes pa je in bo izpričo položaja še težavnejše. To imejmo trdno pred očmi kajti tu bo zadel temelj naše emigracije in s tem bo zadel tudi temelj naših organizacij.

To je tretje dejstvo mimo katerega ne smemo, in od tega kako in v koliko bomo reševali in rešili to naše

socialno vprašanje je odvisno tudi vse drugo in nadaljnje delo naših organizacij in našega mladinskega pokreta, kateremu mora veljati to kot ena izmed prvih nalog.

Zato mora naš pokret kreniti k življenju ki ga živi naša emigracija in ne se izgubljati v sferah paragrafov in pravil, formalnosti in sanjavosti. Življenje gre neizprosno svojo pot in nevarnost je, da ostanemo daleč zadaj ne da bi izpolnili naloge, ki nam jih stavlja. Naš pokret naj znači: zavihat rokave in trdo ter krepko prijeti za delo tam kjer je pomoč najnujnejša.

Naše emigrantsko vprašanje je danes vprašanje našega delavstva, je vprašanje dela in kruha. To je najtežja točka našega dela mimo katere ne smemo. Saj je gospodarsko vprašanje danes tista os okoli katere se vrti cel svet. Od rešitve današnje krize zavisi bodočnost sveta. Od tega kako delamo in kako bomo delali za naše brate od tega odvisi tudi naša bodočnost in naše nadaljnje delo.

Naše mladinske organizacije so si nadele prekorisnu nalogu zbrati naše delavstvo, ga tako odtegniti tujim in slabim vplivom ulice, a na drugi strani pa se morajo pobrigli tudi za njegovo materialno življenje. Ne zanjam, dosedanje delo, želim samo, da se ispričo težavnih razmer časa to delo poglobi in podvoji, da se pridne sistematsko reševati naše socialno vprašanje. Ne dvomim, da bodo tudi tu naše mladinske organizacije z uztrajnim delom ustvarile in dosegle še več kakor so do danes.

Delovna sezona se bliža. Kaki so vidiki zaposlitve, koliko nezaposlenih imamo, preskrbo za bodoču zimu, obliko, kuhinje in zavetišča ter nešte to drugih nalog je, ki jih moramo že sedaj načeti.

Tudi na socialnem polju moramo pohititi z delom že sedaj, da nas bodočnost ne bo našla nepripravljene. — L-o.

Naše ljudstvo v Julijski Krajini je kljub silnemu teroru, ki vlada nad njim ostalo v bistvu zvesto svojemu jeziku in svojem domu. Vendar ima tudi naš narod v svojih vrstah gonusne izvrške, ki prodajajo svoje rojstvo za skledo leče. Ti nič vredneši se uginjajo našim zatiralcem in preganjajo svojo lastno kri. Kako jih naše ljudstvo ceni nam kaže usoda poturje Kogeja, Cerkvenika, Blažine in drugih. Iškarjoti so izobčeni iz naše družbe; naše ljudstvo jim obrača hrbet in jih noče poznavati. Čisto pravilno! Garjeva ovea naj se loči od zdravih!

Žal pa zaidejo garjeve ovee tudi k nam, v emigracijo. Pridejo s potnim listom, včasih brez njega in natvezajo človeku zgodbo o pregraničju, ki so ga pretrpeli. In tak izdajica, ki ga je naše ljudstvo izobčilo iz svoje srede, dobi pri nas dobro besedo, podporo in morda celo službo. Potem se iškaže, da je bil dolj »caposquadra«, da je pretepal naše ljudi in jih pital s »ščavi«, mi pa smo toliko popustljivi, da vsega tega ne upoštevamo in ga pustimo v božjem miru in ga skušamo še celo opravičiti.

Znan mi je konkreten slučaj, da je bivši »caposquadra« dobil pri nas službo in še celo tako mesto kjer bi lahko v svojem izdajalskem nagnjenju škodil naši državi. Vrinil se je v neko emigrantsko organizacijo in v Sokola in, seveda, bil med najagilnejšimi člani. Dobro je vedel zakaj!

Končno so zvedeli člani imenovanih organizacij za njegovo umazano preteklost in so mu pokazali vrata.

gibali in ga ignorirali. Pote gnimo ostro črto med poštenim in nepoštenim, med zvestobo in nezvestobo. Šele tedaj, ko bomo sami dosledni in ne odstropimo niti za las od svojih načel, teda bomo lahko mogli izvrševati težke naloge, ki nam jih utegne bodočnost naložiti.

Sirotica Istra

Dragi gospodine uredniče, mene ne zbunjuje krilatica »Sirotica Istra«, koja i nije krilatica, več živa istina. Ranije doista, naša Istra nije bila sirotica bez majke, bez svoga, ali danas jeste. Ranije naša je Istra bila tužna i žalosna, jer joj nisu ni Švabe ni Madžari dali do majke, i jer su carska gospoda puščala da je prekmorski uljezi putem talijanskog jezika, jezika sinjorata i zelenasa njezinih, vode u tisućljetnu kulturu. (To je ona kultura koja puca herojima in ledar!)

Pravo mi piše jedan moj stari pobratim, najmiliji i najbolji, gotovo moj brat:

»Za mene je naša Istra bila uvi-jek tužna, budući da sam ja i u ono vrijeme (čitaj: za austrijskog carstva) osjećao kao je njezin položaj prekaran. Pridjev sirotica dali su joj naši, u ono vrijeme, u Hrvatskoj, ali ne u značenju pekljarice (prosjakinje) već nekakve tužne »orfanelle«. I to joj može da ostane, navlastito danas, a da se z bog toga nijedan naš ne treba da stidi.«

Jest, danas je naša Istra, ako to nikad nije bila, crna i pusta sirota... a mi, njezini sinovi, moramo tako živjeti i raditi da ojačamo ovu našu državu, gdje se sklonimo da ne poginemo u rodnome kraju od »blagodati kulture«, da ta naša mila Istra nađe jednom pravu majku i da onda, oni od naših, koji budu živi — skinu sa nje tužni pridjev sirotica! R.K.J.

Komerčializiranje naših svetinj

Ime Istre, Trsta i Gorice mora biti izdignuto iznad svega. Treba nastojati da tako i ostane. To nije težak posao. Teži je onaj gdje moramo djelovati u drugom pravcu: da naime ime Istre branimo od raznih izrabljivača, koji rade anonimno, pa upravo zbog toga nije ih lako kontrolirati. U raznim prigodama idu ovakvi od kuće do kuće apelirajući u ime Istre na osjećaje rođoljubivih građana. I građani daju premdu ne znaju kome. Znamo da su se poslije Gortanove smrti i bazovičkih žrtava prodavale razne plakete, dakako opet računajući na patriotski sentiment.

Ne možemo imati ništa protiv, i nama može biti samo draga, ako se time hoće pridonijeti kultu naših mučenika i ako je to znak budne pažnje za sve ono što se dogada našemu narodu pod Italijom — samo način mora biti ipak dostojan. Često, ljudi, koji obilaze i njihovi predmeti što ih prodaju nemaju ništa zajedničko s umjetnošću, a još manje s imenom Istre. Javnost mora znati tko stoji iza ovakvih »akecija« i u čiju korist one idu. Konačno, naš narod nije dao živote mlađih ljudi i ne stradava zato da netko na nelijep način pravi trgovske poslove!

U svom vlastitom interesu moramo paziti da nam ime ostane čisto. Mora nam svima biti nepisana zapovijed, da mu i nadalje čuvamo svjetlu tradiciju, kakvu je imao dosada. Dužnost je svakoga od nas da pazimo na one, koji hoće da ga izrabljuju u svoje zasebne političke ili komercijalne svrhe. Ovakve treba onemogućiti. Ako imade i medu nama po koji takav, treba ga odalečiti iz naših redova.

Časno i neokaljano ime Istre najbolja nam je legitimacija, ali i jedina. Zato moramo paziti na nj i čuvati ga.

Naša kulturna kronika

Naši književnici pišu aktuelne stvari. U desetom broju slovenske književne revije »Dom in Sveto«, koji je nedavno izšao, pred ostalih saradnika susrećemo Franceta Bevka, koji priopćuje jednu erticu s naslovom »Od sedmih do polnoči«. U toj ertici Bevk nam majstorski otkriva trpljenje jedne majke, kojoj su aretrirali sina, a on joj je povjerio važne tajne stvari. Bogomir Magajna ima u tom broju novetu pod naslovom »Gromada«, u kojoj prikazuje borbu za slobodu. Ta je borba analizirana etički i nacionalno, a personificirana je u liku inženjera Radovana Kastelea. U kritičkom djelu »Dom in Sveta«, govori se, medju ostalim, i o našim piscima Ivanu Pregliju i Narti Velikonji.

Bevk nosi polovicu slovenske književne preduke. Jedan književni prikaz nove Bevkove knjige »Vedomec«, koji smo prošlih dana čitali u ljubljanskem »Slovenecu«, počinje ovako: »Spet Bevk? Da, spet Bevk. Skoraj bi človek dejal, da nosi v zadnjih letih Bevk na svojih neutrudljivih plečih polovič, batare izvirne slovenske književne produkcije, drugo polovico so si pa med seboj razdeliti vsi ostali slovenski pisatelji...«

Srečko Kosovel u slovačkom prevodu. — U januarskom broju slovačkog književnog lista »Elan« izšao je prevod dviju pjesama rane umrlog Srečka Kosovela (»Drevo spoznanja« i »Predmrtnica«). Kao prevodilac označen je g. Haranta. Osim pjesama donosi taj list i kratak članak o pokojnom Kosovelu te njegovu sliku. Prikaz njegova pjesničkog rada je veoma laskav. — U januarskom broju »Ljubljanskog Zvonca« piše Ivo Grahor o Osvirkovom uvodu u nedavno izšloj zbirci pjesama Srečka Kosovela.

Nove kompozicije Josipa Mandića. — Naš muzičar dr. Josip Mandić, koji stalno boravi u Pragu i tamo s velikim uspjehom djeluje na muzičkom polju, dovršio je orkestralnu skladbu »Mala suita« za manji orkestar. Izvodit će se doskora na jednom koncertu u Pragu.

Naši pjevači. — Kako javljaju iz Praga, naš je zemljak Josip Rijavec, glasoviti svjetski operni pjevač, angažiran za sezonu 1932-33 za njemačku operu u Pragu. Na proljeće će gostovati u Berlinu, a u mjesecu juliju i avgustu u Americi. — Dne 28. januara gostovao je u Beogradu s velikim uspjehom u operi »Salom«, naš zemljak R. Primožič, član ljubljanske opere.

Naši muzičari. — Na jednom velikom koncertu u Mariboru u korist »Pomoćne akcije« izvadjala su razna pjevačka društva kompozicije naših komponista Mirka i Pahora. — U reviji »Mužičar«, koja je izšla 20. januara, piše između ostalih, Matija Bravničar članuk »Nekoliko misli o organizaciji«, a Vasilij Mirk »Nekoliko misli o diletanztumu i zvanju«.

Naši književnici u jednoj anketi. — Redakcija beogradskog lista »Pravde« provela je u zagrebačkim srednjim školama medju maturantima jednu anketu, da se informiše, koje pisece omladina najviše čijeni i voli. Na anketu se je odazvalo 207 đaka. Kao pjesnik prošao je najbolje kajkavski liričar Dragutin Domjanec sa 72 glasa, a za njim Vladimir Nazor sa 41 glasom. Kao priopovjedač odnio je Nazor najviše glasova, to jest 55. Viktor Čar Emin došao je na šesto mjesto. Kao romanjski Čar Emin je na četvrtom mjestu sa 18 glasova, iza Djure Viločića sa 24 glasa, Cesarea sa 21 glasom. Nehajeva sa 20 glasova. Za Carem dolazi Gjalski sa 12 glasova, pa Nazor sa 2 glasa. Od Slovenceva došla su u obzir samo tri pisece, i to Meško sa 2 glasa, Finžgar sa 1 glasom i naš neizbjegivi Bevk sa 2 glasom.

Cerkvena latinska zbirka »Tantum ergo Brede Šćekove. — Ljubljanski »Slovenec« javlja: Naši bratje u neodrešenih krajih zelo živahno delajo. Vsak hip moremo znamovati kakšno novo delo. Neumorni Vodopivec ima vnete pomagače. Omenjena zbirka je delo, ki očituje dobro invencijo in pester slog. Mestoma preprosta melodija je običena, v kaj živo harmonsko obliko, da zazveni prav živahno in sveže. Večina jih je homofonih, a so vpletene tu in tam lepe imitacije, ki segajo že kar v polifonijo (št. 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18), nekaj jih prav srečno pôsnema kanon. Ta način harmonije je za pevec posebno prijeten in olajša intonacijo in poživi agogiko. Moramo reči, da je zbirka prav dobra, četudi noče biti kraj izredno novega. Nekatere posebnosti v harmoniji so dobro utežljene in ne bodo delale težave.«

Dobi se v Jugoslovenski knjigarni v Ljubljani in v Katolički knjigarni v Gorici (Libreria Catolica).

ANTE TRANFIĆ

Bakačeva ul. 8 ZAGREB Dvoriste ravno

SPECIJALNA TRGOVINA
svježih morskih riba, slanih sardela u bačvama i limenim kutijama, bakalara suhog i močenog, vero Ragnu i Hamerfest prima, veliki izbor maslinovog ulja, dalmatinskog pršuta, crnih maslin, paškog sira, pravog dalmatinskog meda, vinskih octa i t. d.

Cijeli dan otvoreno. Dostava u kuću.
Brz. naslov: Tranfić-Zagreb, Bakačeva 8
Interurbani telefon broj 65-69

Razne vijesti

NAŠIM PRETPLATNICIMA.

Posljednji broj našeg lista izišao je samo na četiri stranice. Bili smo prisiljeni, da to za jednput iznimno učinimo. Od sada unapred list će izlaziti u običajenom formatu. Molimo preplatnike da nas u našim nastojanjima podupru, da se odazovu našim opečovanim apelima i da nam šalju redovito preplatu. Držimo, da ne treba ponovno naglašavati, od kog je značenja za opstanak lista preplata. Imamo list, koji se mora održati, jer nam je potreban. Učinimo svi svoju dužnost.

Sve one preplatnike, koji mijenjaju adresu, molimo, da nam to odmah jave jednom dopisnicom, da se izbjegnu pometnje u ekspediciji.

One preplatnike, koji su izgubili naš ček, molimo, da na pošti nabave novi i da nam tim čekom pošalju preplatu na broj 36.789.

Upozoravamo ujedno naše preplatnike, da uprava »Istre« nema nikakve veze s upravom »Malog Istranina«, pa molimo, da se preplata za »Istru« ne šalje čekom »Malog Istranina« i obratno, jer time može da nastane pomutnja u našim računima.

ORGANIZACIJAMA.

Upozoravamo organizacije, da za Uskrs kanimo izdati list s povećanim brojem stranica. Da bi se ta naša namjera mogla ostvariti, potrebno je da već sada započnemo s akcijom sakupljanja oglasa, kako bi nam troškovi za taj specijalan broj bili manji. Mi smo organizacijama nedavno razaslali okružnicu, kojom ih molimo, da imenuju svoje povjerenike za sakupljanje oglasa uopće. Molimo one organizacije, koje nam još na okružnicu nisu odgovorile, da stvore zaključak i da nam jave, što su poduzele, u smislu naše okružnice. Oglasi su nam neophodno potrebni i inače, a naročito treba pristupiti što prije poslu za uskrsni broj »Istre«.

OBERDANK JE BIL SLOVENEC NE ŠVABA.

Članek: — Legenda o »Pikolu« — v 6. štev. od 6. t. m. vsebuje netočno navedbo, da je bil Oberdank »starinom Švaba«. On je bil nezakonski sin Slovenke, ki je bila doma iz Šempasa pri Gorici. Ni se pa zvala Oberdank, ampak Oberdanek. Ta priimek, ki menda v vipavski dolini še ni izumrl, označuje prebivalec »Ob brdu«. Oberdank ni torej nemški priimek, (tudi v nemščini bi bila ta beseda nesmiselna), ampak je samo spačen Oberdanek, kakor je bil nosilec tega priimka spačen Slovenec.

X. X.

MISA ZADUŠNICA ZA BLAGOPOKOJNOG NADBISKUPA SEDEJA U BRNU.

Braća Čehoslovaci već su nebrojeno puta i na razne načine manifestovali svoju veliku ljubav i interesovanje za narod u našoj Julijskoj Krajini. U posljednjih par godina naročito. U svim prilikama, kad je to bilo potrebno, oni su digli svoj glas i izrazili odlučno svoje mišljenje o postupku fašizma u Julijskoj Krajini. U njihovo štampi često se susreću vijesti i članci o našem životu i našim borbama, a nije mogao proći nezapažen od braće Čehoslovaka ni slučaj goričkog nadbiskupa blagopokojnog dra

Sedeja. Kad je veliki pokojnik bio skinut s nadbiskupske stolice u čehoslovačkoj se je štampi slučaj komentirao, a kad je dr. Sedej podlegao i preminuo, o njemu se je pisalo s velikom simpatijom. Kako sada saznamo u subotu dne 30. januara priredjena je u Brnu misa zadušnica za blagopokojnog našim nadbiskupom. Misu je služio brnski biskup. Prostora stolna crkva bila je puna vjernika, koji su misi za dra. Sedeja prisustvovali. Na koru je pak pjevački zbor jugoslavenskih akademika krasno pjevao pjesme žalobnice, koje su dirnule sve prisutne i potencirala misao i osjećaj o mučeničkoj smrti goričkog vladike. — Mi ne smijemo da zaboravimo ovaj gest sa osjećanja i solidarnosti brnskog biskupa i bratskog čehoslovačkog naroda.

RATNI MANEVRI TALIJANSKE VOJSKE UZ GRANICU KOD ZADRA.

U subotu dne 6. o. m. završeni su trodnevni ratni manevri talijanske vojske uz jugoslavensku granicu blizu Zadra. U tim manevrima učestvovali su svi rodovi vojske, tako, na primjer, teško topništvo, pješadija, odjeljenja strojnih pušaka, osam tankova, automobilna odjeljenja, jedan bataljon biciklista i dva bataljona milicije. I to u dane, dok se talijanski delegati u Ženevi tuku u prsa i viđu, kako je Mussolini jedini pravi pacifista na svijetu...

NAŠI U AMERICI U DRUŠTVU »FRANINA I JURINA« PRIREDJUJU PLES POD POKROVITELJSTVOM UGLEDNOG ČEHOSLOVACKOG DRUŠTVA.

Kako nam jedan ugledni prijatelj javlja pismom od 22. januara (avionskom poštom!) dne 16. januara naše društvo istarskih iseljenika »Franina i Jurina« iz Hobokena (USA), priredilo je svoi veliki godišnji ples u velikoj i prostranoj dvorani »Bohemian National Hall« (Češki Narodni Dom) u New York City. Ples je bio pod pokroviteljstvom češkog uglednog društva »Bohemian Benevolent and Literary Association«, što svjedoči, da su braća Česi i u Americi veliki naši simpatizeri. Za ples je svirala glasovita češka glazba, poznata širom Amerike pod imenom »Luna Park Band«, koja je uposlena ljeti u Luna Parku, Coney Island, i čuje se svakidan u Radiu. Zabava je bila veoma lijepo posjećena, većinom od istarskih iseljenika, kojih u onom kraju ima mnogo. Da nije bilo istog dana elitnog plesa »Jugoslavenskog kluba« iz New-Yorka, na parobrodu »Carynia« od Cunard Line, bila bi posjeta još veća od strane braće iz slobodne Jugoslavije. Zabava je u svakom pogledu uspjela. Predsjednik društva g. Strilić darovao je lijepi srebrni pokal g. Randiću, bivšem predsjedniku društva kroz pet godina, a tajnici gospodjici Mary Vidošić (našoj saradnici) divni srebrni kip, koji predstavlja sokola. (Danas donašamo ovaj kratki prikaz o plesu, a nadamo se, da ćemo moći doškora da donesemo opširniji prikaz i o drugim granama korisne djelatnosti tog našeg simpatičnog društva.)

GLAVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA »ISTRÀ«.

Društvo »Istra« u Zagrebu održat će svoju redovitu godišnju glavnu skupštinu u nedjelju dne 21. o. m. u 2 i pol sata po podne u dvorani »Kola« na trgu Kralja Aleksandra. Pozivaju se svi članovi, da se odazovu pozivu i da dodiju na tu skupštinu, na kojoj će biti prikazan rad u prošloj godini i donesen program za budućnost.

Priopovijest »Istre«.

Zastava na vjetru

Jože Jeram

(Nastavak 6.)

Ciril naglo ustane i učini par koraka po sobi. Osjetio je, da se je, u par mjeseci odsutnosti, u vrijenju tujeg grada, u njemu stvorio jedan drugačiji sud o kulturi velikoga naroda. U tom momentu se je zgrada, koju su u njemu izgradile velike riječi njegovih profesora, počela rušiti. Po riječima ovih jednostavnih muževa i mladića pada je kamen za kamenom, i opravdana je bila bojazan, da se zgrada sasvim sruši do temelja.

Da li se je on bojao, da li mu je bilo žao, što se to u njemu dogodilo? Osjetio je u sebi veliku prazninu, a tu prazninu počela je da ispunjava neka gorčina pomiješana voljom za otporom i borom proti svemu.

— Momci, — progovori Ciril, a glas mu je bio drhtav, — momci, treba promisliti, da li je društvo za to, da priredjujete parade, ili zato, da spremate i skupljate snagu za budućnost. Ako ne smijete na cestu, u javne dvorane, ostanite ovdje! Ako ne smijete pjevati glasno, pjevajte u sru! Doći će dan, kad će sve sabrane snage naći slobodan razmah i niti kapljica vaše moći ne će biti izgubljena. U to vjerujte! U to vjerujte!

Opet je sjeo. Nastao je muk, kao da se očekuju nove riječi, kojih nije bilo. Oči su željno gledale, sreća su čeznula za takvim riječima.

— Održi nam jedno predavanje! — reče neko. — Već dugo nismo imali predavanja. Svakog predavača, koji nam dodje izvana, hapse nam.

— Sto da Vam predajem? pitao je Ciril.

— O tome — kako je drugdje. Kako živu naša braća. Kakova je sloboda. Pa mi to doskora više nećemo znati. Mislit ćemo, da je na čitavom svijetu ovako, i da drugačije ne može uopće biti.

— Opasno je to, — posumnja neko.

— Kako je drugdje, to valjda ipak smijemo znati. Pa kad nam nije stvarno moguće živjeti kako živu naša braća, bar u mislima bit ćemo s njima.

U tom momentu otvore se vrata. Na pragu je stajao maleni, okrugli gospodin u sivom odijelu, nekih četrdeset godina star, krmežljivih očiju. Stajao je na pragu kao neki moćni gospodar. Čak je i ruke držao na hrptu i mrštio se. Njegova donja usnica izražavala je zlobnost i nadutost.

Ciril je ustao i uzdignute glave stajao je, ravan kao svijeća pred njim.

— Učitelj — šapne mu Štefan.

— Par mladića se je ustalo. Čekali su, što će biti, dok su ostali sjedili na svojim mjestima bezbrižno.

Kad je učitelj opazio Cirila pred sobom, trznuo se je, lice mu se više nije mrštilo, čak i ruke je spustio s hrpta. Već se je htio okrenuti i otići, ali ruka mu je i nehotice segnula za šeširom i digla ga s glave.

Tad je istupio Ciril, lako se je naklonio, pružio učitelju ruku i rekao:

— Dozvolite, da vam se predstavim: akademik Ciril Mislej.

— Giovanni Zorzut, maestro, — promrmlja talijanski i pruži Cirilu ruku. Izmjeri ga očima, a zatim pogleda po zidovima sobe, kao da traži na njima neke naročite izmjene, digne ponovno šešir: »Buona sera!« — okrene se na peti i ode.

— Da li se je to dogodilo prvi put? — zapita je Ciril.

— Svaku večer — odgovoriše mu. — On je naš nadzornik. Po neki put stoji pred vratima, pa i sa ceste osluškuje.

Dolje su se s bukom zatvorila vrata.

— Govorit ću, — reče Ciril i postavi se na čelo stola. — Govorit ću o čemu god želite. O tome, kakve je najveće pravice postigao čovjek uopće na svijetu, koja je mjera slobode najveća. Kazat ću vam, kako živu naša braća. O nama ne ću govoriti. Kako mi živimo, to svako zna. Svako neka sam u sebi oživi sjećanja, svako neka sam uporedjuje s onim, što ću Vam ja pričati. Svako neka sam zaključuje!

Mladići i muževi okupili su se oko stola. Oči sviju bile su uprte u Cirila, koji je digao glavu i glas i davao svojim riječima naglasak pokretom ruke.

Govorio je o nacionalnim borbama raznih naroda, plemena i slojeva za slobodu. Opisao je veličanstvo čovječje slobode u punom svijetu. Govorio je o čovjeku, koji je brat čovjeku, koji sam odlučuje o svojoj slobobi, koji je sam svoj sluga i sluga skupnosti, samo svoj gospodar i gospodar skupnosti. Opisao je državu slobodne braće. Po poljima u slobodnoj domovini seljak ore za sebe. Plaća porez, da se u školama uče njegova djeca u materinskom jeziku, a da nisu mučena zato, jer ne znaju progovoriti jezikom koji nije njihov.

Oružnik govori s njima u materinskom jeziku. Po svoj zemlji se čovjek kreće slobodno, smije prirediti veselice, čitati slovensku i hrvatsku knjigu i novinu i pjevati svoju pjesmu. Po svojim prestatvincima u skupštini izabire i određuje zakone.

Govorio je mnogo, nabrajao je mnogo. Bio je zanesen, crven u licu, vatren u riječima. Nije viđeo, što se dogadja oko njega. Vjetar, koji je udario u prozore, kriješio ga je i davao mu je snage, oči, koje su netremice gledale u njega oduševljavale su ga.

— Da li su oni, koji imaju punu slobodu svijesti svoje slobode? Mi smo svijesni, što ona znači i znamo da je cijenimo, jer nismo njeni dionici...

Tako je govorio Ijudima, koji su ga slušali. Vidio je, kako se napinju mišići na njihovim licima, kako im usta piju čudo od riječi, kako im sreće prima glasove o slobodi, kako se napaja na tom izvoru. Bilo je tiho, da bi se čuo zvuk muhe, kad je utihnuo Cirilov glas. Samo oči su plivale nekud po bajnim predjelima nepoznatog svijeta, koji je bio daleko... Vječita čežnja čovjeka za slobodom je kiptjela iz svakog atoma na tim ljudima.

Ciril je sjeo. Tek sad su se ljudi trgnuli. Ruke su zaplijeskale. Od svih u grlu zaostalih riječi izvila se je jedna jedina i rekla, muklo, tih:

— Dobro!

Ta riječ značila je zahvalnost. Ne za poduku, jer su oni o svemu tome već davno sanjali, nego za okrepnu i snagu, koja je provejavala iz Cirilovih riječi i prodirala u njihove duše, bodrila ih i budila u njima nave snage.

Iz svečanog muka, koji je nastao kao po najsvetijem činu, jedva da je izrečena koja riječ. Svako se je bojao preći iz tog stanja u svagdašnjicu i oskrvnuti osjećaj, koji je napunio tamne, vlažne stijene čitaonice.

— Deklamirajmo! — reče neko.

Mladić, koji je imao kao djevojka nježan obraz, stupio je na stol i započeo, jednakomjernim pokretima ruke, kao da bi sijao zrnje na njivi, deklamirati Gregorčića:

»Vstani borni narod moj,

do dnës v prah teptan!...«

Otvorenih ustiju slušali su pjesmu, kao neko otkriće, ma da su je čuli već toliko puta.

(Nastaviti će se.)

»VEZ« IZLAZU U ZAGREBU.

Poznati mjeseci list za žene, koji je bio osnovan u Trstu 1926. godine i koji je tamo izlazio do konca 1928., bio je kako je poznato, kad je u Trstu zabranjen, prenesen u Ljubljani, te je tamo izlazio 1929., 1930. i 1931. U januaru ove godine je uprava »Vez« prenesena iz Ljubljane u Zagreb i već je prvi broj sedme godine izšao pred nekoliko dana u Zagrebu u novoj lijevoj opremi i bogat štivom, koje interesira ženu i djevojku, te ručnim radovima i krojevima. Taj list, koji je već raširen medju tisuće i tisuće čitateljica, treba da se još više raširi, jer to i zaslužuje. Pretplate za cijelu godinu iznosi 48 dinara za pol godine 25, a za četvrt godine 12.50 dinara. Pretplatite vašu ženu, vašu kćerku, sestru ili zaručnicu i preporučite list poznatima. Pomoći će jednu akciju, koja je bila pokrenuta kao prva akcija za obrazovanje i organiziranje naših žena u Istri. »Vez« se mora očuvati, da bi tamo gdje je započeo mogao opet jednom prekinuto djelovanje nastaviti. Uprava »Vez« je u Zagrebu u Radićevoj ulici 26.

NEPRILIKE JUGOSLAVENSKIH PUTNIKA U ITALIJI.

Kako javlja zagrebački »Jugoslavenski Lloyd«, putnici iz Jugoslavije koji dolaze u Italiju ili samo prolaze Italijom, izvrnuti su vrlo strogoj kontroli. Policijski ih organi zastavljuju, ispituju i pretražuju i uopće se prama njima prakticiraju takve metode, kao u nijednoj drugoj državi. Trgovci Jugoslaveni, koji imaju stalne veze s trgovackim krovovima u Italiji, bili su do sada koliko toliko nesmetani u svojim putovanjima po Italiji. Sada je i na njih proširena stroga kontrola, i to gotovo u većoj mjeri nego na ostale putnike. Trgovci, koji su posljednjih dana bili u Italiji svi se redom tuže i opisuju neobične metode, kojima su se morali podvratiti na granici, u Trstu i u drugim krajevima, a radi toga su u svojim poslovima imali velikih šteta. Povredjeni trgovci će zato preko svoje staleške organizacije izručiti o tome na kompetentnom mjestu posebnu spomenicu. — Tako se eto dogadja putnicima jugoslavenskim državljanima. Dok to čitamo u »Jugoslavenskom Lloyd«, u drugim listovima čitamo, da se orgaizuje u Zagrebu i ostalim hrvatskim mjestima jedna velika ekskurzija za — Rim...

NAJSTARIJI ISTRANIN ŽIVI U LJUBLJANI.

Dr. Janko Tavzes piše u ljubljanskem »Jutru« jedan opširan i simpatičan članak o 99 godišnjem Petru Cotiću, rodnom iz Oprtlja u Istri, umirovljenom listonosi, koji živi već od 1873 u Ljubljani. Za visoku starost Cotić je još dosta na snazi i mogao bi da doživi i predje stogodišnjicu. Nije isključeno, da je 99 godišnji Petar Cotić najstariji Istranin. Stanuje u Ljubljani na Bleiweisovoj cesti 7, doista bijedno, i bilo bi lijepo, kad bi se starcu u posljednjim danima života na bilo koji način pomoglo.

DESETGODIŠNJA GLAVNA SKUPŠTINA JUGOSLAVENSKE MATEČE PODRUŽNICE U OSIJEKU.

U nedjelju, 14. o. mj. u 9.30 u jutro održaje u vijećničkoj dvorani Komore za trgovinu, obrt i industriju glavnu skupštinu podružnica Jugoslavenske Matice u Osijeku i to kao skromnu proslavu svog 10-godišnjeg opstanka. Kako mjesni odbor izvješće, doći će na ovu skupštinu i predsjednik banovinskog odbora u Zagrebu g. dr. Živko Petričić, bivši ministar, a bit će i pozvani i istarski izbjeglice, koji žive u Osijeku i okolicu. —

GLAVNA SKUPŠTINA ZADRUGE »ISTARSKI DOM«.

U nedjelju dne 14. o. mj. u 2 i pol sata popodne održaje se u Obrtničkom zboru na Mažuranićevom trgu godišnja glavna skupština zadruge »Istarski Dom«, na koju se svi članovi pozivaju.

»ISTARSKA RIJEČ« KAO BULETIN NA ENGLESKOM JEZIKU U AMERICI.

Kako saznamo, naš prijatelj g. Vlaho Vlahović, publicista u Union City (Sjedinjene Države Amerike), ima ovih dana da izda na engleskom jeziku prvi broj jedne nove »Istarske Riječi« (»Istrian Word«) u malom formatu antifaističkog buletina »Italia«. Svrha tog buletina bit će informiranje naših iseljenika i američke javnosti o prilikama i dogadjajima u Julijskoj Krajini. U prvom broju imao bi biti, naprimjer, prikazan ulazak Italije u rat i Londonski pakt, a od novijih dogodjaja smrtnadbiškupa Sedeja i uzrok te smrti itd. Domašat će i po koju bilješku na našem jeziku. Nema sumnje, da je ovaj pothvat hvalevrijedan i da zasluži priznanje i potporu sviju. Svijet treba da se informira o onome, što nam se dogadja. Svaka smisljena i dobro provedena propaganda dobro dolazi, a pogotovo u javnosti kao što je američka. Mi preporučamo našim prijateljima u Americi, da se pretplate na »Istrian Word«, koja će za čitavu godinu stajati 1 dollar.

OPET JEDNA NOVA LISTA PRIMENJENJENIH PREZIMENA

Trst, februara 1932. — Tršćanski prelekt izdao je ovih dana opet nekoliko desetaka novih dekreta, kojima se mijenjaju slavenska prezimena u talijanski oblik. Medju ostalima promijenjena su prezimena:

Babić u Balbi, Kocjančić u Canziani, Janković u Gianni, Valič u Valli, Vatovec u Vatta, Miloh u Millo, Marc u Marzi, Mavrič u Mauri, Maver u Mauri, Mejak u Meacco, Mihač u Michelli itd.

UDRUŽENJE »ISTRATRSTGORICA« U BEOGRADU.

Da bi što bolje odgovaralo svojim ciljevima, naročito pomažući svoje siromašne članove, Udrženje je uzelo u rasprodaju »Album Južne Srbije«, od čega ima znatan prihod.

Album J. S. je vanredno umjetničko djelo akademskog slikara i profesora umjetnika u Beogradu, g. Ljube Ivanovića. Sadrži 40 (četrdeset) krasnih crteža veličine 30x40 cm, koji predstavljaju starine i prirodne ljepote Južne Srbije.

Djelo je preporučeno od Min. Prosvjetne br. 1986 od 23. I. 1931. godine.

Uramljivanjem pojedinih crteža, svakome je omogućeno, da svoj dom ukrasi sa umjetničkim stvarima.

Cijena je Albumu 100 (sto) dinara francuza za svaku mjesto.

Udrženje ovaj Album svakome najtoplijije preporuča.

Narudžbe slati na Udrženje »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu, Preševska ul. 21.

NAŠI ZEMLJACI U BEOGRADU U SOKOLU.

Na 19. ov. mjes. održavala su sva Sokolska društva u Beogradu godišnje skupštine. Na skupština su izabrana nova starješinstva, u kojima ima i naših zemljaka. Tako u Sokolu III za tajnika je izabran g. Ivan Trinajstić, učitelj i tajnik Udrženja I. T. G., za članove uprave g. Josip Bizjak, stolar i g. Marijan Černovec priv. činovnik.

U Sokolu IV. na Čukarici, gdje ima znatan broj naših, izabran je za podstarostu g. Franjo Svetišić, stari Sokolaš i bivši starosta Sokola Zamet-Kantrida.

Italija se je ipak obvezala!

Iako u ugovorima o miru Italija nije preuzeala nikakvih obveza u pogledu manjina, ona se obvezala prama Ligi Naroda.

Godine 1922. podnijele su letonska i finska delegacija na skupštini Lige naroda predlog, da se sve države jednom konvencijom obvezu na zaštitu manjina, ali je na pritisak delegacije zainteresovanih država, to jest onih država, u kojima ima manjina, taj predlog povučen. Umjesto toga su prihvaciene 21. septembra 1922. na skupštini Lige naroda rezolucije, kojima se ide za tim, da se postupak u stvari zaštite manjina u državama, vezanima ugovorima na zaštitu manjina, ubrza i kojima se nastoji odrediti karakter zaštite manjina u svim državama. U trećoj rezoluciji se veli:

»Skupština, priznavači temeljni pravni manjina na zaštitu sa strane Lige naroda, ističe naročito, da je dužnost svih osoba, koje pripadaju manjinama po rasi, religiji ili jeziku da saraduju kao lojalni državljanini s političkim našrom, kome sada pripadaju.«

Postupak s manjinama, koji se traži u ugovorima za zaštitu manjina je prema tome minimum pravednosti i tolerancije, koji se od svake države, koja je član Lige naroda, traži. Skupština Lige naroda od 1922. je taj minimum pravednosti i tolerancije u postupku s manjinama smatrala preduvjetom, koji se mora zagarantovati, da se uopće uzmognе biti primljen u Ligu naroda. Skupština Lige naroda od 1922. smatra, da je taj minimum pravednosti i tolerancije u postupku s manjinama, sam po sebi razumijev, pa da te države, samo za to nije potrebno vezati posebne ugovorima u tom pogledu, jer će one to i bez tih ugovora kao ugledne članice Lige naroda i članice kulturne zajednice država provoditi.

Italija je također jedna od država, koje nisu vezane ugovorima na zaštitu manjina. Ali je i Italija bila u zastupana na skupštini Lige naroda od 1920., a osobito na skupštini Lige naroda od g. 1922., kad su donešene spomenute rezolucije.

Pa kako Italija postupa s njemačkim i jugoslovenskim manjinama? Da li su tim manjinama zagarantovana sva ona prava, koja su zagarantovana manjinama u onim državama, koje su se ugovorima obavezale na zaštitu manjina?

Iz principa međunarodnog prava i moralu, na kojima je osnovana Liga naroda, te specijalni sistem zaštite manjina, slijedi sama po sebi obveza Italije, da s manjinom u Italiji postupa bar onako pravedno i libe-

ralno, kako bi u smislu ugovora o zaštiti manjina morale sa svojim manjinama postupati države, koje su ugovorom za zaštitu manjina vezane. To slijedi iz principa, na kojima je osnovana međunarodna kulturna zajednica naroda uopće, a kulturna zajednica država, koje su članice Lige naroda napose. Naravno, da je pretpostavka, moralnog prava članova međunarodne kulturne zajednice i članova Lige naroda, da od Italije traže, da s manjinama pod njenim suverenitetom postupa prema četvrtoj rezoluciji skupštine Lige naroda od 1922. da i manjine ispunje svoju dužnost lojalnosti prema Italiji, pod čiji suverenitet su ih smjestili mirovni ugovori.

Tvorci novog pravnog i političkog reda, osnovanog na mirovnim ugovorima, smatrati su i lojalno saradjivanje manjina u državama i njihovu internacionalno zagarantovanu zaštitu sretstvima učvršćenja međunarodnog pravnog i političkog reda, stvorenom mirovnim ugovorima.

To je razlog, zašto se cijelo svjetsko javno mnijenje interesuje, da postupak s manjinama bude u skladu s međunarodnim pravom i moralom, a postupak manjina u skladu sa državnim zakonima. O istovremenom postupku s manjinama i lojalnom držanju manjina ovisi mir i sigurnost države. O tom ovisi smirenje u pravnom i političkom redu, stvoreni mirovni ugovorima. O tom ovisi osjećaj sigurnosti država i smanjenje i ograničenje oružanja. O tom ovisi gospodarka i finansijska konsolidacija, te kulturni i socijalni napredak naroda i čovječanstva.

Interes cijele međunarodne kulturne zajednice, a napose interes svih država, koje su članice Lige naroda, zahtjeva, da svaka država, pa bila vezana ugovorima na zaštitu manjina ili ne bila, sa svojim manjinama postupa tako, da uslijedi nehumanog i nemoralnog postupka ne dodje u opasnost svjetski mir i red.

Sve države, koje su članice Lige naroda, obvezale su se paktom Lige, da će strogo poštivati odredbe međunarodnog prava, koje je sada mjerilo, koga se svaka država mora držati. I zaključci skupština Lige naroda su da države, koje su te zaključke usvojile, izvor modernog međunarodnog prava. Ti su zaključci za te države internacionalne obveze, koje se moraju poštivati.

GRADSKA ŠTEDIONICA

općine slobodnog i kralj. glavnoga grada Zagreba

Obavlja najkulantnije sve burzovne kao i ostale bankovne poslove — Iznajmljuje sigurnosne pretince (Safe-Depot).

Za sve obveze, a napose za uloške jamči općina slob. i kr. glavnoga grada Zagreba

U smislu članka 11. točka 2. pakta Lige naroda može svaki član Lige naroda prijateljski svrnuti pažnju skupštini ili savjetu Lige naroda na svaku okolnost, koja je kada da poremeti i međunarodne odnose, pa koja prijeti da će poremetiti mir ili dobar sporazum medju narodima, kome mir ovisi.

Nije li postupak s manjinama u Italiji takova jedna okolnost, pa ne bi li bilo u interesu mira, kad bi kojičlan društva naroda prijateljski upozorio savjet ili skupštinu Lige naroda na tu okolnost?

Glasovi štampe

»Slovenski Tednik« — glasilo emigranata iz Julijanske Krajine u Argentini, piše u jednom članku namijenjenom ženama emigrantima između ostalog i ovo:

»Predvsem pa pomni, o mati, koliko morao prestatи naša mater u zasluženi domovini, u tužni Primorski in vse to radi svojih otrok, ki jih v potrebitvah mučijo in tepejo, v usta pljuvajo, z iglam zbadajo in z drugimi mukami mučijo. Vse to morajo pretpreti in molčati, a vseeno so ostale zveste svojemu narodu. Mnogo je tudi takih mater v zasluženi domovini, ki uče svoje malčke v prostem času pisati in čitati našo lepo slovenščino, čeprav so v vednem strahu, da jih pri tem narodnem delu in ljubezni do svojih otrok ne zalotijo ono črno pošasti, kajti zagovarjati bi se morale pred črno sodnijo za njih narodno delo v svoji družini.«

Slovenske materi, vzemite si za zgled in ravnajte se po teh primorskih ženah, kajti one so slovenske učiteljice svoje djece v zasluženi domovini in vršijo svoju narodno dužnost kot zavedne slovenske materi. Slava njim, ki se žrtvuje za naš slovenski narod in za bodočnost našega slovenskega naraščaja v robstvu.«

»Jutarnji List«, koji izlazi u Zagrebu piše u jednom članku i ovo:

»Uspona na Dobrinu nije samo stvar Istrana, istarskih Hrvata i Slovenaca, gdje god se oni danas momentalno nalazili, da li u Istri ili izvan njezinih granica. Po prirodi same stvari, Dobrina kao veliki čovjek Istre, on pripada cijelom narodu, jer je on najveća emanacija Istre — jednog i ako malenog dijela hrvatskog naroda u njenom doprinisu nacionalnom kolektivu. Danas gotovo ovaj momenat dobiva na važnosti i opseg, jer je pravoj Istri nemoguće da oda počast svome oču i dobročinitelju tamo na domaćem terenu u kraju u kojem je veliki biskup dječavao, dječao i stvarao narodnost. Uz to, Dobrina i inače, po svojem odgoju što ga je stekao u Karlovcu kod Franjevaca u gimnaziji, po svojim vezama što ih je imao i podržavao kroz sve vrijeme svoga djelovanja sa ostalim najuglednijim narodnim pravcima u Hrvatskoj i Dalmaciji, a povrh svega toga po svojem ispravnom narodnom osvjeđenju, pojava je koja s najvećim pravom zasljužuje poštovanje cijelog našeg naroda.«

»Hrvatski Radnički« — mjeseca revija u svom trećem broju donosi članak o Dobrili od J. Jurinjaka.

»Gospodarstvo« list za naše iseljenike, koji izlazi na slovenskom, hrvatskom i španjolskom jeziku u Buenos Airesu, u svom broju od 26. decembra donosi na prvoj strani pod krunom naslovom »Istranie u cijlosti članak «Pred novim zadacima», koji je izšao u našem listu 10. decembra, u kojem se govori o promjenama oko našeg lista i upozorava iseljenike na naš list.«

»Avanti!« — glasilo talijanskih socijaličkih maksimalista, koje izlazi u Parizu,javlja: »Sjedište municipija i faša u Svetvinčentu u Istri uništilo je požar podmetnut noću od nepoznatih lica. Svi dokumenti municipija i faša uništeni su. Nijedan stanovnik sela nije htio da pomaze gasiti požar. Šteta iznosi oko 200.000 lira.«

»Sud Tiroler« — glasilo njemačkih emigranata iz Južnog Tirola pod Italijom u broju od 1. februara prenosi iz jednog od posljednjih brojeva »Istre« 10 najinteresantnijih naših vijesti.

Boli tužne emigrantke

Zlata domovina, zemlja rođna moja, slušaj, kaj Te prosi tužna hčerka Tvoja